

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

Status

RIKSORGAN för SVERIGES LUNGSJUKA

Jdäs.

JULEN 1954

SKYDDA DE FRISKA GENOM ATT EFFEKTIVT HJÄLPA DE SJUKA

FÖREBYGGANDE VÅRD

AKUTSjukvård

EFTER VÅRD

Livets normala gång

brytes tyvärr alltför ofta av sjukdomar och andra handicap. Tuberkulosen har i detta avseende, trots avsevärda framsteg inom sjukvård och medicinsk forskning, en förödande verkan i vårt land för såväl den enskilde som samhället. Sjukdomens rent sociala bakgrund, som vi särskilt vill trycka på i det här sammanhanget, har under de senaste åren starkt skjutits fram i den offentliga debatten. De Lungsjukas Riksförbund, som bildades år 1939 ställde genast vid starten eftervårdsfrågorna i rampljuset. Vid offentliga möten och konferenser med socialt ansvariga, myndighetspersoner, arbetsgivare och fackföreningsfolk m. fl., har med skärpa framhållits väderna av den bristande eftervården — att ett modernt tuberkulosbekämpande också måste innefatta att de sanatorievårdade i gör-ligaste mån kunna återgå till arbete och normalt samhällsliv. Ovanstående appell, med ett frågetecken för eftervårdande åtgärder, har varit den samlande symbolen vid dessa överläggningar, ett uttryck för de lungsjukas egen vilja, manifesterad i deras egen riksförbundssammanfattning med drygt 22.000 medlemmar i 150 patient- och konvalescentföreningar över hela landet. Den är även en garanti för att samhället i de tuberkulosas egna led kan påräkna verksamt stöd i reformarbetet.

Vägen tillbaka från sanatoriet

bjuder på många prövningar. Sjukdomen och den nödvärda isoleringen under sanatorietiden skapar svårlösta problem. Det gäller som inledningsvis antytts att, när sjukdomens mest kritiska faser övervunnits, när man lämnat sanatoriet bakom sig, finna sig tillrätta i det normala livets rytm. Det blir ofta fråga om en besvärlig psykisk och fysisk omställningsprocess, omskolning och utbildning till en ut-hälsosynpunkt lämplig sysselsättning osv. — att så att säga taga igen det som gått förlorat genom sjukdomen och sjukhusvistelsen. Här tar

(Forts. på omslagets 3:dje sida)

SANATORIANA

I
Morgonens friskhet
ger klarblå nyans
åt dagarnas radband ...

Löddret på mina kinder
förvandlas till gnistrande snö
rakhyveln växer till snöplog
ansiktet blir till ett landskap
som länge har väntat på regnet ...
Här — där allt är förstorat —
alpbestiger jag sandkorn ...

II
Denna tystnad
ger en ton av tvekan
även åt taltrastens sång ...

Människor i vila —
hur förunderligt
Men vad kan en taltrast veta
om en liggsturs alla tankar
eller om en syster som går lätt — på tå ...
Här — där allt är stillhet —
lär jag mig ett spel med tålmodets pärlor ...

III
Promenad i barrskog
som är mättad av ozon
— söndagsdröm för många ...

Detta ådernät av stigar
alla ledande till målet
eller till golfbanan — i miniatyr
Bollen snurrar i ett sönderskuret bildäck
och en hand noterar resultatet ...
Här — där slagen noggrant mätas —
speglas kampen om en seger ...

IV
Aftonen kom tidigt
pianots lock i dagrummet
slogs med en smäll igen ...

I korridorerna surrar röster
från ett folk i morgonrockar
Någon kokar te i köket
och det avnjuts på en sängkant
medan radiolurens båge gör en våg i håret ...
Här — när allt blir stilla —
lär jag mig ett spel med tålmodets pärlor ...

NILS-OLOF ANDERSSON

Nr 12 * 1954

Ansvarig utgivare: EINAR HILLER
Redaktör: SIXTEN HAMMARBERG
Ägare: DE LUNGSJUKAS RIKSFÖRBUND
Kocksgatan 15, Stockholm
Postgiro 95 00 11
Tel. 41 39 99 o. 44 40 40 (Växel)

Status
RIKSORGAN FÖR SVERIGES LUNGSJUKA

(Utkommer en gång varje månad)

Kontrollmärke
lagligen skyddat

Prenumerationspris:
Helår 8:—, halvår 4:50

★

INNEHÅLL:

	Sid.
NILS-OLOF ANDERSSON: Sanatoriana	3
JOHANNES EDFELT: En lyrikers situation	5
BIRGER VIKSTRÖM: Elva Bilder	7
BJÖRN HODELL: Sågsånsfröjd, lopparkus, damer utan underkropp	11
WIVI BRANDT: Sann saga om skägg	14
ANTON TJECHOV: Skomakaren och de onda makterna	16
CHRISTEL STERNER: Loppans lokomotiv	18
NILS THORÉN: Jul i trollberget	19
HANS NORLING: Flanör på berömda gator	20
SVEN O. BERGKVIST: Drömmilen	22
GÖSTA KNUTSSON: Tolv berömda julgäster (pristävling)	26
IVAR LO-JOHANSSON: Skratthuset	27
SVEN VALLMARK: Mina talgoxar	30
ELOF AHRLE: Tokiga drömmar	32
JULKORSORD	34

ILLUSTRATIONER:

MAJKEN BANNER-WAHLGREN ♦ GÖSTA IDÄS ♦ ÅKE ERIKSSON ♦ HARRY FLODIN
GÖSTA KRILAND ♦ ELSIE-BRITT STENQVIST ♦ HARALD HAMMER
JAN AFZELIUS ♦ SIGGE STENSTRÖM

OMSLAG:
GÖSTA IDÄS

Vid detta årsskifte

står vi inför en ny epok i svensk socialvård — den obligatoriska sjukförsäkringen och med den förknippad läkemedelsreform och moderskapsförsäkring träder i kraft den 1 januari 1955. Självfallet betyder detta också ett stort framsteg för de medborgare, som drabbas av tuberkulos även om vårt riksförbund har anledning att framföra förslag till ändringar och förbättringar för att ge mera reell innebörd åt de beslutade reformerna.

Men vi är även beredda att efter måttet av våra resurser hjälpa till att skapa de ekonomiska förutsättningarna — ekonomiska bördor och ansvar är alltid förenat med förmåner och framsteg. De tuberkulösa vill själva så snart som möjligt bli yrkesverksamma och nyttiga efter sjukhusvistelsen. De sociala förmånerna bör med andra ord betraktas som ett lån på längre sikt för att så snart som möjligt ge individen möjlighet att själv bli arbetsför. Vi måste alla hjälpas åt att skapa ekonomisk grund för högre standard och social trygghet. Som framgår av reportaget på omslagssidorna vill vi arbeta vidare i den andan. Genom stöd åt vår tidskrift Status blir det möjligt att gå vidare — att frigöra individer till arbete och produktion, säkra uppnådda sjukvårdsresultat och stärka grundvalarna för ett friskare samhälle.

God Jul och Gott Nytt År

önskar

DE LUNGSJUKAS RIKSFÖRBUND

RED. AV TIDSKRIFTEN STATUS

En lyrikers situation

LYRIKEN är och kommer säkert att förbli en konstform mer exklusiv än t. ex. romanen. Men om också svenska poeter i allmänhet inte kan räkna med stora upplagesiffror och en bred menighet finns det ingen anledning för dem till dystra betraktelser om de jämför sin egen situation med sina kollegers i t. ex. England eller Tyskland. Vid en sådan jämförelse framstår svenska poeter inte som de sämre lottade: det finns i Sverige — och har länge funnits — en lyrikläsande publik och helt visst är den i förhållande till folkmängden större än vad fallet är i de nyss nämnda stora länderna. Omkring ett hundratal diktsamlingar utges årligen i Sverige. Naturligtvis är de av mycket skiftande halt, men flera av dessa poeter kan ändå räkna med att deras alster avsättes i 1.000—2.000 exemplar, och det är, rätt betänkt, inga dåliga siffror. Flera betydande engelska poeter kan knappast räkna med en större köpande publik trots sitt många gånger större språkområde.

Men det är inte om dessa yttre förhållanden jag helst villet tala. I stället ville jag meddela några högst subjektiva reflexioner rörande problem som har upptagit mig under min verksamhet som lyriker. Dessa tankar och betraktelser rör både min individuella hållning till tidshändelserna och min uppfattning av några av de formproblem som varje poet möter.

*

Det är en erfarenhet som varje författare får göra, att hans innersta intentioner aldrig riktigt kan klargöras för utomstående. Ofta svävar han nämligen själv i ovisshet om deras verkliga natur. Den skapande akten är visserligen till en del medveten gärning: den rymmer ett tekniskt konstruktivt element, har sin klart belysta intellektuella sida. Men i många fall känner sig konstnären som ett sömngångaraktigt medium för omedvetna impulser — låt sedan vara att han kan vara högst metodisk i sin stilistiska uppteckning och utformning av dessa hemliga signalers innebörd, av den inre röstens budskap.

*

Den genomgripande upplevelsen för mig liksom för så många av mina kamrater i tiden och skeendet har varit den

JOHANNES EDFELT

"Så gott som varje författarskap, varje gärning i konstens tjänst, vilar på en bländande upplevelse av människolivets storhet och möjligheter — dessa möjligheter, som ofta tragiskt stäckes och kringskäres genom yttre och inre vidrigheter." Orden är Johannes Edfelts egna. Hans register har ofta i litteraturkritiken betecknats som "stort" — det förstår man väl bl. a. av att han redan vid nitton års ålder utsände sin sin första diktsamling. Johannes Edfelt är född i Västergötland 1904, avlade fil. mag.-examen i Uppsala 1930, fil. lic. vid Stockholms Högskola 1952 och har sedan 1930-talet utan avbrott ägnat sig åt litteraturen. Han har utgivit tolv diktsamlingar jämte fem uppmärksammade volymer tolkningar av främmande lyrik, redigerat ett antal antologier, varit litteraturkritiker i olika tidningar, bl. a. med litterära månadsöversikter i Status under några års tid, och är f. n. medarbetare i Dagens Nyheters kulturredaktion. Som introduktör av främmande lyrik hör hans insats till de ousärliga. Den vidsynt behärskade syn på de litterära frågorna läsaren får en uppfattning om av hans artikel här, har gett honom en central ställning inom svensk litteratur. Till Edfelts starkaste sidor hör kanske främst hans obrottsliga tro att diktaren har ett stort medansvar i vad som sker — "att avge sitt veto, höja sitt ords och sin bilds protest".

tryckande och tätande känslan av ett dödligt hot mot hela vår kulturs grundvalar och rötter. Jag har upplevt detta hot individuellt som ett de destruktiva krafternas anlopp mot mig som människa. Vad som sedan skett är att jag funnit symboliska uttryck för detta dilemma, objektiverat det, identifierat det med ett större förlopp. Bara såtillvida att man utgår från den individuella erfarenheten och gör denna identifikation med ett större är man ju vad som med en gängse term kallas "tidsdiktare".

*

Den intensiva känslan av radikalt hot förtätades hos mig i början av 1930-talet. Med många av mina dikter har jag framför allt haft en varnande avsikt. För att inpränta vad jag och många med mig kände som en annalkande fara, ett växande åskmoln över hela vår kulturkrets, vände jag ofta nog inte för de krassa och upprörande orden — i den tron att vill man mana människor ur aningslöshetens tillstånd, väcka dem till medvetande om något oerhört och ödesdigert, kan det ofta vara berättigat att måla hin på väggen. Ja, det är i grund och botten ett nödvändigt tillvägagångssätt.

*

Så gott som varje författarskap, varje gärning i konstens tjänst vilar på en bländande upplevelse av människolivets storhet och möjligheter — dessa möjligheter, som ofta tragiskt stäckes och kringskäres genom yttre och inre vidrigheter. En intensifiering och renodling av denna grundupplevelse är väl vad en diktare innerst eftersträvar. Vad kan egentligen vara nödvändigare än att stundligen och ideligen inskräpa detta: kampen om ny mänsklighet, strävan efter vidgad humanitet? Gentemot den horribla världsånsikt, som teoretiskt inspirerats av profeter, dem man karikerat, propagandaförenklat eller missförstått, och som i korthet går ut på att som annan fänad utnyttja människorna i själlösa kadrer för trångt nationalistiska eller brutalt imperialistiska syften — gentemot detta tidens radikala onda har diktaren att ansvarsmedvetnare än någonsin avge sitt veto, höja sitt ords och sin bilds protest.

Inget metafysiskt vehikel behöver tillgripas, då det gäller att fastställa människans faktiska situation och syna hennes frihetsproblem. Att hjälpa människan ur hennes maktlöshet också gentemot de inre fiender, som ständigt hotar med mekanisering och förflamning, däri ser vi en av konstnärens och diktarens kardinaluppgifter. Hans metod är aldrig den katedermässigt undervisande. Hans tillvägagångssätt är alltid ett indirekt. Ja, det kan sägas, att han vill uppsöka människan så att säga på omvägar; i smyg och i enrum; verka som en chock och ett överfall. Genom att sant ange människans verkliga läge, kan han också peka på hennes möjligheter till frihet

och läkedom. Terapien går ut på att påvisa det pandemonium av drifter, varunder hon är fången, de kedjor, hon är bunden av; men i och genom den självkänedom, som på det sättet bibringas, kan också en väg ut ur fångenskapen vara angiven.

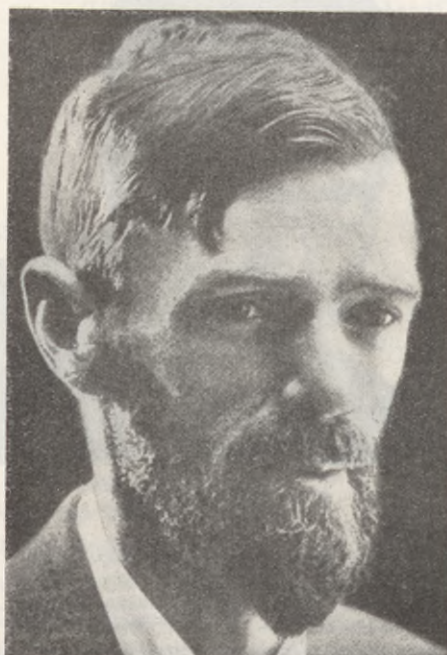
*

Det andliga läget kan under vissa perioder vara sådant att diktaren tvingas till en mer eller mindre katakombmässig tillvaro, till ett underjordiskt reservat och till en begränsad aktionsradie. För den skull blir hans förpliktelser inte mindre stränga. Det tillhör honom att utan sidoblickar outtröttligt fullfölja en sant konstnärlig strävan; att ihärdigt och oavlåtligt gardera sig mot de själens virulenta fiender, som ständigt hota med sterilitet och död; att utan prutman föra sin strid mot vulgaritetens slagord, masstänkandets klichéer, vanans tyranni; att så sant och riktigt som i förmåga står demonstrera människans verkliga belägenhet, lyfta i dagen hennes reella motiv, de som ofta är svåråtkomliga och som hon själv helst vill dölja under räddhågans och konventionens censur; att aldrig ett ögonblick ge efter för skönmålningens frestelser; att följa sina erfarenheters direktiv och sin individualitets kompassnål; att vaksamt lyssna till den instinkts röst som med fullaste rätt kan benämnas konstnärligt samvete. Den personliga friheten kan bara nås bortom illusionerna, i insikten om deras skymmande och skrymmande meningslöshet. När den raserats, först då kan det skådande lugnet nås.

*

Med frihetens problematik är emellertid ordningens alltid intimt sammanflätad. Den frihet som till sitt yttersta syfte inte har balans och harmonisk växelverkan mellan de kraftfält, som vi kan beteckna som natur och ande, och som inte strävar till förlösande ordning, är ju inte många vittnen värd. Alltid ska mänsklig ordning hotas av kaos-driftens

försåt. I myten om menaderna som söndersliter Orfeus symboliserades en gång den väldiga kraftmätning mellan musiskt och kaotiskt, som varje människa i varje tid har att utstå och att föra till seger — om kulturen inte ska gå under. Aldrig var det mer angeläget att

D. H. Lawrence (1885—1930) reagerade starkt inför livets tilltagande mekanisering och den moderna civilisationens utarmning av livskällorna.

framhålla ordningens nödvändighet än i de tider, då kaos stod vid tröskeln. Sist och slutligen måste sången leva och andas under dubbelstjärnorna Frihet och Ordning.

*

En tidigare estetik, byggd på en annan, enhetligare och troskyldigare världsbild än den som står den nutida människan till buds, eftersträvade det *harmoniskt* sköna. Vår tid, som till sitt väsen är så dunkel mångskiftande, splittrad och normlös, har svårt att omfatta en sådan teori. Kanske är det inte möjligt att av en konstnär i våra dagar begära ett välbalanserat, ett "harmoniskt" skönt verk?

*

Dikten har mer än ett suggestionsmedel, men då det är fråga om poetisk metod, står för mig bildspråket i förgrunden. I diktingens natur ligger att den måste verka genom omskrivning, genom indirekta medel; och denna omskrivning åstadkommes genom bilden, symbolen. Det tillhörde en annan epok än vår att så sammansmälta dessa bilder att de gav intrycket av en åtminstone ytligt sett organisk helhet och enhet. En nutida konstnär, i rapport med sin tid och dess skeende, kan måhända inte skapa efter dessa principer. Samstämmigheten, de likartade associationernas samklang måste i hans verk vika för en de inhomogena begreppens sammanflätning: en motsatsernas estetik. Är det fråga om ett verk av andlig kvalitet ska det visa sig att de disparata symbolerna inom den organisation som ett konstverk utgör ändå alltid fyller en nödvändig funktion.

*

Den lyrik jag skrivit under senare år är till stor del tillkommen i tecknet av av resor och natur. Resorna har gått genom ett av kriget rådbråkat Europa till de Medelhavsländer där vår kulturs vagga stått och där människans idé fick sin grundläggande och förebildliga utformning. Beröringen med dessa källor har inneburit en stark stimulans för mig, men också smärtsamt aktualiserat kontrasten mellan ideal och verklighet, skönhet och nutidsbarbari.

Den andra med åren allt oundgängligare källan till förtröstan — ett visst mått av förtröstan — har naturen blivit för mig. Jag är inte primitivist och ingen har, mig veterligt, benämnt mig det. Men jag kan gott förstå den reaktion som t. ex. David Herbert Lawrence visade inför livets tilltagande mekanisering, den moderna civilisationens utarmning av livskällorna. I en allt intimare förbindelse med omgivande natur, i ett innerligt förhållande till de naturvuxna tingens värld ser jag förutsättningen för andlig hälsa och balans.

*Gåtfulla vind, som andas mot min panna
i sommarens avskedsstund, strax innan mörkret
skall återvända, innan spåret viker
av mot en slutstation — låt mig och alla,
som treva här bland skärvor och bland törne
och sträva under mörknad himmelskupa,
känna som doft och dagg från dolda ängar
den själens dröm, som är oss både frihet
och tillflykt, både eggelse och vila:
det livets liv, som inte är förgäves!*

(Ur "Skuggor i augusti" av Johannes Edfelt)

Elva Bilder

TELEFON

STRAX INNANFÖR stora ingången till Österåsens sanatorium hänger elva pampiga fotografier inom glas och ram. Tillsammans upptar de en rätt lång korridorsträcka. En viss nytta gör de också. I samma korridor finns nämligen sanatoriets telefonhytter och får man vänta länge på ett samtal så kan bilderna alltid förströ en smula. Man kan betrakta dem med neutral liknöjdhet, med rojalistisk vördnad eller republikanskt missnöje; huvudsaken är att tiden går.

Men naturligtvis är inte detta orsaken till att bilderna fått sin plats i korridoren. Deras betydelse ligger på ett helt annat plan. De apostroferar alla stora händelser i Österåsens historia och man kan se en kunglig person på alla bilderna utom på en. Det är den äldsta och texten under denna lyder: "Österåsens sanatorium färdigt att mottaga de första patienterna."

Historiska källor anger Österåsen, Hålahult och Hesseby — grundade av Oscar II och drottning Sofia — som de första folksanatorierna. Folksanatorier ja. Man bör kanske inte glömma att detta var före rösträttsreformen och ack så långt före folkhemmets era. Ordet folk betyder ju inte alltid samma sak. I ett avsnitt av Strindbergs *Det nya riket* består folket av de vid en järnvägsinvigning församlade banvakterna. Punschännarna på Rydbergs bar och patrioterna under Berns kristallkronor struntade å andra sidan i Strindbergs banvakter och ansåg sej själva vara folket med stort F. Och till Svenska Folket räknades knappast Andersson, Pet-

Av Birger Vikström

tersson och Lundström utom vid värnpliktsmönstringarna. De folkliga idrotts-hjältarna, småfolkets ambassadörer med namn sådana som Jompa, Pära, Cacka etc., var ännu inte ens påtänkta. Om man betänker att Stockholms lag i hockey i nordiska spelen 1901 kunde stoltsera med två grevar, tre löjtnanter och en kammarherre Anckarswärd, så inser man att förhållandena i någon mån förändrats sedan denna tid. Så grevligt som i Stockholms hockeyslag var det väl antagligen inte vid Österåsen men man kan nog utgå ifrån att kolingens släktingar inte var särskilt rikt företrädna bland patienterna.

En syster, som tjänstgjorde vid sanatoriet redan 1923, berättar t. ex. att man på den tiden ännu bibehöll seden att byta kostym till middagen. Det säger en hel del om patienternas miljöursprung och ekonomi. Ty på tjugotalet hade förvisso inte alla svenskar flera kostymer att välja på.

Och så nästa fotografi som är försett med texten: "Oscar II besökte Österåsen 11 Juli 1902. Mottogs högtidligt av patienter och personal".

Textförfattaren överdriver inte. Det var verkligen högtidligt. Fotografiet berättar mer än ord. De tvåspända hästdroskorna har kört fram till stora ingången, kuskarna skyldrar med piskorna, majestätet har just klivit av. Office-rare eller hovlakejer i granna uniformer

och plymhattar gör honnör. Över porten står en fanborg, längs väggarna hänger granrisgirlander. Patienterna är uppställda på båda sidor om ingången, kvinnorna i en rad, männen i en. Givaktställning. I ett fönster i tredje våningen syns några systrar eller biträden, som nyfiket tittar ner på skådespelet. Förmodligen de enda obesvärade personerna i hela församlingen.

Nästa bild från Oscar II:s besök är också tagen framför stora ingången. Hästdroskorna har kört bort men hovlakejer och likställda gör fortfarande honnör. Patienter och personal intar samma ställningar som förut likt dockor i ett vaxkabinett. Konungen står ensam stödd på en käpp och med blommor i handen. Kanske verkar han en smula trött och i bakgrunden slokar flaggorna.

Han hade väl inte heller någon större orsak att visa överdriven glädje. Den politiska storstrejken 15—17 maj samma år hade avslöjat att det inom landet fanns starka krafter fientliga mot det bestående, mot konungamakt och överhet. Att en yngling vid namn Per Albin Hansson blivit medlem av Malmö socialistiska ungdomsklubb samma dag som storstrejken utbröt kände väl konungen däremot knappast till. Måhända blev han inte heller underrättad om att internationalen detta år översattes till svenska. Men den fruktansvärda missväxten i Norrbotten och uppropen om nödens lindrande hade han väl kännedom om liksom att Sven Hedin detta år blev upphöjd till adligt stånd och värdighet.

På det tredje och sista fotot från 1902 ser man Oscar II framför ligghallarna.

"Oscar II besökte Österåsen 11 Juli 1902. Mottogs högtidligt av patienter och personal." Det var verkligen högtidligt — hög och nådig — och "folket" på behörigt avstånd. På bilden i mitten Gustav V i generalsuniform framför patienternas ligghallar vid sitt besök och längst till höger vår nuvarande kung i otvunget samspråk med Karin Andersson i vävsalen.

Konungen står ensam i förgrunden fortfarande med blommorna i handen men han har tagit av sej överrocken. Hög och nådig blickar han mot fotografen. På vördnadsvärt avstånd står traktens notabiliteter, män i frack med höga hattar i nävarna, vita skjortbröst och smala, säckiga byxor. Hovlakej till höger påminner om Napoleon. Bakom en barriär ovanför ligghallarna trängs svenska folket i hopp om att komma med på bilden. Man lägger märke till att de kvinnliga patienterna i hallstolarna ligger där i sina bästa klänningar med spetskrås, något som måste anses direkt olämpligt ur alla synpunkter utom den att behaga majestätet.

Hela bilden ger ett intryck av avstånd, kyla, teater. Det är konungen av guds nåde omgiven av undersåtar. Det är en operettmonark som pliktskyldigast men trött deltar i ett skådespel till undersåtarnas fromma.

Nästa fotografi i österåsgalleriet är taget sju år senare och försett med texten: "Gustaf V besökte Österåsen under långselemanövern 25/9 1909".

När man ser fotografiet kan man förstå de äldre herrar, som ännu långt efter 1909 talade om att det och det hänt på kungens tid, den riktige Kungens alltså. Trots att Gustaf V bär generalsuniform gör han ändå på något sätt ett blekt intryck, verkar närsynt extralärare eller något ditåt. De fyra officerarna i kungens sällskap skänker föga glans åt bilden. Den ende personen på fotot som verkligen gör ett magnifikt intryck är överläkaren Tillman. Han står bred-

vid kungen i frack och med den höga hatten i näven. Varje liten detalj i hans uppenbarelse vittnar om att han inser stundens betydelse. Det vita frackbröstit bågner under starkt inre tryck, mannen formligen sväller av rojalistisk hängivenhet. En herre i bakgrunden, vars uppgift är obekant, tycks däremot dystert försjunken i tankar på någon helt privat angelägenhet. Hans habit är av den sort som man kan se på gulnade fotografier i gamla familjealbum. Fracken verkar lånad.

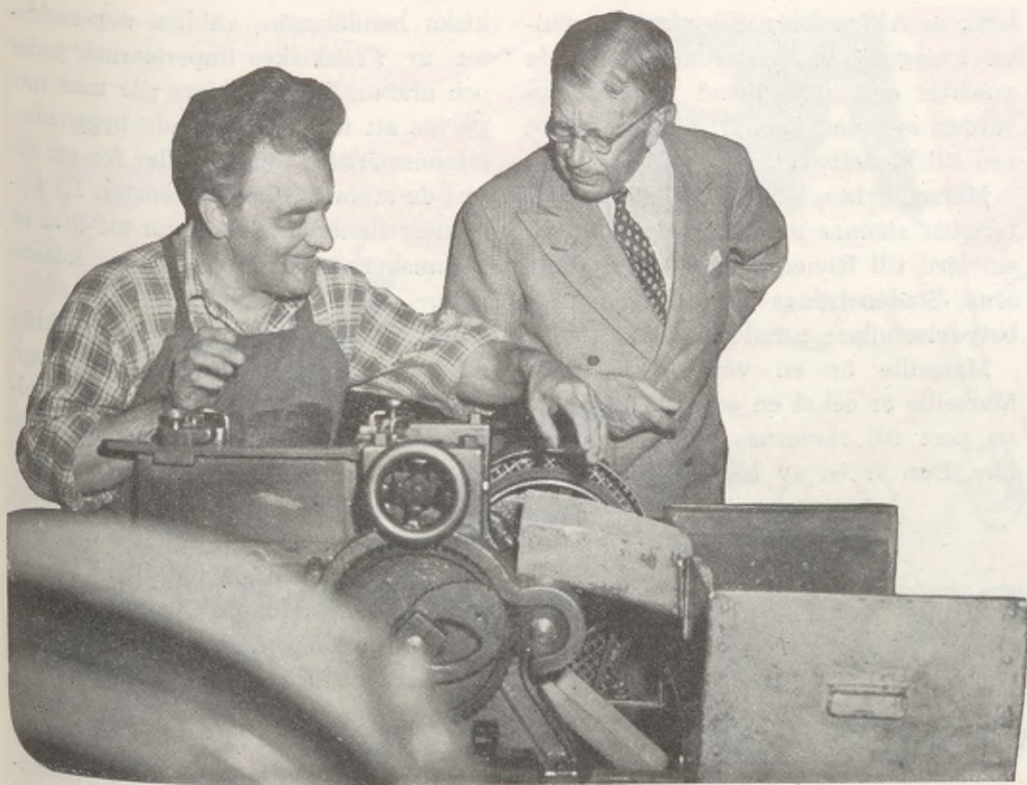
Gustav V och statsminister Per Albin Hansson på försvarsutställning.

Detta fotografi är det enda från Gustaf V:s besök på Österåsen. Kanske hade han inte tid att stanna tillräckligt länge för att ännu en bild skulle kunna tas. Förhållandena i riket var inte de bästa. 1909 var ett oroligt år, storstrejken år. Monarken måste ha funnit detta muller från folkdjupen oroväckande. Men det hände naturligtvis också en del småsaker det året som måste te sej behagligare för en man av Gustaf V:s läggning. Stockholmsutställningen till exempel med camera obscura som stor attraktion. Den första flygningen med motor i Sverige företogs också — tre km. på tre min.

Glädjande tilldragelse vid hovet: prins Gustaf Lennart Nicolaus Paul föddes. Tsaren återfanns bland faddrarna. Till det trogna folket meddelades: "H. K. H. ammar själv sin son."

Detta var alltså det femte fotografiet, en bild från den s. k. gamla goda tiden. Sedan kom världskriget, revolutioner ute i Europa och Hjalmar Brantings ministär här hemma, alltsammans tråkigheter som under mer än ett decennium tycks ha gett de kungliga annat att tänka på än besök vid Österåsen.

Först 1934 uppenbarade sej åter en kunglighet. Eller är det verkligen fråga om en sådan? Var är uniformerna, frackarna och det livlösa, fiskliknande uttrycket i ansiktena, som på de tidigare bilderna visade att en kunglig person var i närheten? Men texten under fotografiet är otvetydig: "Kronprins Gustaf Adolf 3/7 1934. Kronprinsessan Louise Överläkaren."

Gustav VI Adolf under sin Eriksgata i Örebro län vid ett besök i en skofabrik. Kungen får här tillfälle att lära känna till en del om skotillverkning under sakkunnig ledning.

En märklig förändring måste ha föregått inom samhället sedan 1909, det berättar detta enda fotografi vid jämförelse med de tidigare lika klart som volymer av historisk litteratur. Kronprinsen ter sej helt normal där han står framför bilden i vanlig mörk kavajkostym. Överläkaren med ryggen mot kameran har struntat i fracken. Han står bredbent med händerna knäppta över magen och yttrar tydligen några välkomstord. Till höger på bilden doktorinnan Dahlstedt och några systrar eller biträden. Kronprinsessan är enligt tidens mode skrudad i en förfärlig hatt och till hennes beväpning hör även paraply. Fotografiet kunde mycket väl tänkas föreställa ett medelålders par i socialgrupp 2 på besök hos släktingar på landet.

Bilden är idyllisk. Bilden av Sverige i övrigt pekar också redan så sakta hän mot den senare så välkända folkhemsideyllen med Per Albin som trygg och jovialisk landsfader. (Om Per Albins folkhem var en myt eller inte lämnar vi här åsido.) Den ekonomiska krisen började ge vika. Antalet arbetslösa, som vid årets början var 178.000, hade vid årets slut minskats med hälften. 1934 antogs också lagen om arbetslöshetsförsäkring och Per Albin talade på svenska flaggans dag.

Även från kronprinsens besök finns bara ett fotografi. Men samme man förekommer också på de återstående fem bilderna fast då som kung. Texten under det första fotografiet lyder: "Ko-

nung Gustav VI Adolf besökte under sin eriksgata Österåsens sanatorium 30 Juli 1952. Längst t. h. landshövding Ragnar Stattin."

Och här har vi honom äntligen med all sin charm, den plikttrogne, anspråklöse folkhems-kungen, veckotidnings-kungen, han som med sina eriksgator kunnat framskapa mer hjärterotad rojalism hos tusenden än vad Oscar II någonsin förmådde med all den samlade pompa som omgav honom.

Kungen är, för att tala med OA, "klädd till general". Men ingen tvung-

enhet för den sakens skull. Både landshövdingen och överläkare Olof de Maré har låtit fracken hänga kvar i malpåsen. Fast en smula ståhej föranledde naturligtvis kungabesöket. Bland annat beslöt man att måla sanatoriet utvändigt. Men anslaget för sådana ändamål räckte inte till och så blev bara framsidan målrad. Man hade väl hört talas om den ryska kejsarinnan Katarina och en viss herr Potemkin för sjutton!

Men fotografierna andas folklighet. Visserligen står konungen och överläkaren i givakt när patienternas sångkör sjunger kungssången. Men i gengäld pysslar inte mindre än fyra medlemmar av sångkören med sina kameror, som de morskt riktar mot kungen. Fast de tillhör sångkören kan man däremot inte märka att de sjunger.

Ett annat fotografi är försett med texten: "Konungen och Karin Andersson samtalar i vävsalen." Jo, det är en vacker bild. Konungen verkar så intresserad av vävstolar och väverskor som gärna kan vara möjligt och liten Karin ler stort och lyckligt och tänker säkert inte på någon spiketunna.

Liten Karin kommer antagligen aldrig att rösta för konungadömet avskaffande i Sverige.

Och vad som hände i landet i övrigt detta år? Nej, det ligger för nära i tiden, det bör även personer med klen minne kunna erinra sej på egen hand. Som stöd för minnet kan dock här meddelas att kungen detta år besökte ett flertal platser i landet och att Snoddas ofta sjöng i folkparkerna.

Den här bilden av "folkhems-kungen" behöver väl knappast några kommentarer

(Forts fr. sid. 21.)

trediva Aar — drev Dag og Aften paa Østergade" — en tredje av Strögets sex delar. I grannskapet har också Sören Kirkegaard, Georg Brandes, Holger Drachmann och Herman Bang strövat omkring. Och de andra nordiska ländernas litterära storheter drogs också dit i slutet av förra århundradet: Strindberg, Björnson, Hamsun osv.

Notiser om allt detta tjänar emellertid bara att piffa upp den förunderliga verkligheten — Ströget. På morgonen skiner den och doftar av nygräddade wienerbröd, på dagen pulserar citylivet där och mot aftonen lugnas tempot, kvällsvandrare strövar iväg mellan husraderna... Ströget är enkelriktat, vilket givit upphov till historien om svensken som med sin bil åkte fel väg. Han stoppades naturligtvis ganska snart av en Politimand, som undrade om han inte kände till trafikbestämmelserna och vilka påföljder det kan få att göra fel.

— Nej, jag är svensk... stammade bilmannen fram.

— Naa, saa er De straffet nok, sa polisen och lät honom slippa undan.

Man kan skriva hur mycket som helst om Ströget. Om Jordbaerkelderen, om Helligaandskyrkan av många betraktad som Köpenhamns förnämligaste byggnad, om de stora varuhusen, om de pittoreska husen. Men man kan också nöja sig med den typiskt danska reflexion som skalden Piet Hein gör på ett ställe. Det kan hända att han inspirerats av den klocka som en urmakeributik har på ett ställe strax intill Helligaand, vilken visar tiden i de flesta av världens huvudstäder samtidigt.

Naar klokken er 11 i Danmark,
er den 5 i USA,
10 i London, og 17 i Kina,
och 13 omkring Moskva.

Hvor er vi danske et udvalgt folk,
at vi netop er Födt i selve
det lille velsignede land, hvor klokken
er 11, naar den er 11.

Denna vidlyftiga sightseeing bland Europas gator kunde naturligtvis utsträckas i det oändliga. Hur frestande vore det inte att en stund stanna i Hamburgs ökända kvarter. Reeperbahn exempelvis, vars hantering till ungefär 90 % finansieras av svenskar enligt vad de initierade påstår. Man förstår att S:t Paul ser ned på sin omgivning med många bekymrade veck. Någon kanske också vill välja den nya väldiga chausseen utefter Alstern, eller begrunda res-

terna av Althamburg. Eller kanske stanna i någon av Amsterdams berömda grachter och välja bland Paris boulevarder, avenuer, men vi störtar i stället ned till Medelhavet.

Marseille hör inte till de städer där turisten stannar mer än nödvändigt på sin färd till Rivieran eller till Pyrénéerna. Staden trängs obönhörligt mellan betydelsefullare turistområden.

Marseille är en världshamn. Men Marseille är också en port till historien, en port till romarnas och feniciernas hav. Den är en av Medelhavets äldsta

Marseille ger en glimt av begynnande Orient...

städer, från början en fenicisk koloni, sedan en romarnas utpost och ansluten till Frankrike först någon gång på 1400-talet.

Marseille ger också en glimt av begynnande Orient. Och allt detta kan man förnimma om man strövar på södra Europas mest berömda gata, åtminstone om man högaktningfullt undantar Via Appia, La Canebiere. Jag har aldrig lyckats räkna ut vad gatans namn betyder och det har kanske inte så stor betydelse. 'Cane' betyder i alla fall ank-hona och 'biere' öl, men om det har något med saken att göra är mer än jag kan säga.

La Canebiere är en bred väldig gata som sträcker sig från Vieux Port, Marseilles gamla hamn, upp till en av stadens många stora kyrkor. Där utvecklar sig ett brusande aldrig avstannande folkliv, där blandas människor från Medelhavets alla länder; gladlynta tunisier i sitt hemlands burnuser, ivrigt säljande smycken, dukar och mattor, snattrande italienare, skarpskurna spanjorer, gre-

kiska handelsmän, väldiga negersoldater ur Frankrikes imperiearmé, judar och araber. La Canebiere går man inte på för att titta på berömda byggnader, minnesmärken, kyrkor, eller för att titta i de stora butikernas fönster. La Canebiere flanerar man på för att titta på människorna, det är de många folkens gata.

Där är liv och rörelse, støj och skrän och man tycker sig komma till en lugn oas när man äntligen hamnar på "Belgarnas kaj" vid gamla hamnen. Där fiskmånglarna bjuder ut dagsfångsten och där granna kaptener, svartmuskiga som klassiska sjörövargestalter inbjuder till nästa tur med sin båt. Till Chateau d'IF, greven av Monte Christos fängelse på en klippö någon sjömil ut, eller kanske bara en sväng runt i Medelhavets böljor.

London är överfullt av gator, berömda gator. Det hänger väl samman med engelsmännens förmåga att skapa och bevara stämningar och traditioner. Deras förmåga att uppfinna och fortplanta anekdoter. Det märkligaste i sammanhanget är emellertid att det är en av de kanske obetydligaste gatorna som framstår som den mest berömda. Det är ingen av de gator som kröningsprocessionerna drar fram på, eller som den nye regenten beträder på sin väg till city. Det är inte heller Downing Street, där så många lysande premiärministraregerat det brittiska imperiet. Det är inte heller Fleet Street, tidningarnas och tidningslordernas gata. Det är en obetydlig gata som saknar ett nummer. Och det allra mest konstiga är att det just är det numret som gjort gatan berömd. Inte så sällan kommer det post till den där adressen, vilket orsakar ungefär samma huvudbry hos Londonposten som när den danska posten får brev till jultomten. Ja, det har t. o. m. hänt att det kommit skolklasser från Frankrike för att titta på det där huset med det där numret som inte finns. Men man kan vara övertygad om att londonborna, om så världens undergång skulle vara beroende därpå, inte skulle bygga ut den där gatan så att det blev ett sådant nummer. Som nu saknas aldrig har funnits. Man skulle lika gärna kunna inbilla sig att en engelsman skulle sumpas en cricketmatch för att börja ett krig.

Den där gatan som är berömd genom ett nummer som den saknar är ett mysterium. Jag vet egentligen bara om som kan lösa det mysteriet.

Sherlock Holmes...

SÅGSPÅNSFRÖJD, LOPPCIRKUS.

damer utan underkropp
och andra pariteter

JAG MINNS...
Min barndoms clown hette *Pelle Gjaested*. Jag såg honom första gången på den lilla tältcirkusen vid Roslagstorg i Stockholm. Han var kollosalt fet och frodig. Ögonen skelade lustigt och med sirapsöt och bevekande stämma talade han i diskanten. Även hans sätt att röra sig i sågspånsarenan var avgjort av stor komisk verkan. Man förlät den gode *Pelle* att han inte kunde några cirkuskonster. Hans uppgift var att skaka hand med cirkusbetjäningen, kasta slängkyssar åt cirkusdamerna och skela med ögonen åt publiken. Den låg dubbelviken av skratt då. Hans sorti ur cirkuslivet blev en stor förlust. En annan av mina idoler var den lille italienske clownen *Tanti Bedini*. Han spelade på en åttakantig liten konsertina. När han sjöng sin serenad:

Ljuvt är att drömma
sorgerna glömma,

fanns inte ett torrt öga i den fullsatta cirkusen på Djurgården. *Tanti* hade också en dresserad gris som väckte förtjusning. Med åren blev grisen tämligen fet och fick slutligen finna sig i alla griskas öde. Då grät *Tanti*. Och då den lille cirkusclownen begrovs på katolska kyrkogården utanför Stockholm, grät också vi skolpojkar som kommit tillstädes. Och året var 1900.

Adolf Olschansky var dansk till börden. Han blev cirkusens förste *Pelle Jöns*, den där äldre tankspridde gentle-

Av Björn Hodell

mannen, som råkar ut för ständiga missöden, men som ändå aldrig förlorar varken sin elegans eller sin säkerhet. Han var också snobbigt klädd i välsittande frack och med en lindad svart halsduk till sin höga ståndkrage. I ögonvrån satt en monokel inpressad med vidhängande band. Den var oskiljaktigt förenad med honom. Kanske även om nätterna. Håret var uppkammat i någon slags tuppupé och de spetsiga blankskinnsskorna omslötts av vita damasker. Det var bara de vita handskena som var ett par tre nummer för stora. Ohjälpligt rolig var han, då han snubblade på sina egna tår, trasslade in sig i sig själv eller slog kullerbyttor i sågspånen. Utan att förlora sin självsäkerhet eller förbindliga älskvardhet. *Nackvolten* var *Olschanskys* ensam om i världen. Tio stallknektar ställdes upp i rad med böjda ryggar. Så kastade han sig rätt ut i luften, sköt som en pil över de böjda ryggarna, dök i sista ögonblicket ned med huvudet och gick runt i en kullerbytta. Det var ett spännande nummer och i sin effekt det mest överraskande. Djärvt och oförskräckt. Det gällde mera den egna nacken än stallknektarnas. *Adolf Olschansky* var fyllda 65 år då han gjorde sina sista nackvolter.

Jag minns —
den ryktbare cowboysdirektören *Wilhelm Caspar*, som på Karlavägs-cirkusen gjorde sensation med sina våghalsiga *Vilda-Västpantominer* med riktiga cowboysar och till indianer utklädda mannar från hästgården. Med hjärtklappning åsåg vi dessa strider mellan vita och röda. Det var då lassokastningen blev ett utomordentligt nöje bland traktens busfrön men till fasa för åldringar av bägge könen, som kom i lassokastarnas väg. Ett nervpirrande nummer var då *Caspar* i en liten vagn — en troika — förspänd tre hästar sprängde fram på en bro som från arenan ledde upp i cirkuskupolen och avslutades med en plattform. Det var en hiskligt spännande färd med frustande hästar och en överdängare till körsven. En gång höll det emellertid att gå galet för den oförskräckte *Caspar*. Han hade just hunnit upp till plattformen — den uppbars av en ställning — då denna rasade och ekipaget med förare störtade ned. Cirkusbetjäningen rusade fram för att räcka *Caspar* en hjälpande hand och om möjligt rädda hans liv. Men ur allt bråtet av vagn, hästar och träställning steg han fram och sa: "Får jag be herrarna om en cigarrett?" *Caspar* var helt oskadad så när som på ett nyckelbensbrott.

För en samtida cirkusartist gick det emellertid värre. Han var italienare och hette *Francois Conradini*. Hans sensationsnummer låg i att han sittande på sin häst hissades upp i cirkuskupolen på

en plattform. Väl uppkommen avbrändes kring hästen ett ståligt fyrverkeri. Det var spännande så det förslog och hästen stod absolut stilla. Det gick bra i Stockholm men i Göteborg hände olyckan. Ett av plattformens stag brast och Conradini med häst störtade. Caspars tur hade han inte. Conradinis saga var all. Det hände år 1898.

Stockholm hade under 90-talet mycket att uppvisa av "schene rariteter" både på det dåtida enkla Gröna lund och i de s. k. "Hammerska rucklen", en ruskig länga av hus, som sträckte sig från Nybrogatan 1 till Norrmalmstorg. Där nu Hallwylska palatset står, stod då ett enkelt trähus in på vars gård ett tivoli var inrymt, och där man fick beskåda allehanda besynnerligheter. Där visades "damen utan underkropp" som allt emellanåt även var den "fritt i luften svävande damen". Man fick också ta en titt på "Världens fetaste barn", enligt uppgift 10 år gammalt med vikt 143 kilo. Herkulesdamen — "tjocka Minna" — var också en sevärdhet. I atletisk styrka mätande sig med "the strongest man in the world".

På en uppställd liten scen presenterades världens minsta dvärgpar, major och fru Littlefield. Som man sa: "lyckligt gifta men utan barn". Helt beklämnande var åsynen av den ryske gossen Stephen, kallad "gossen med lejonmannen" och enligt programmet "en av de mest lysande stjärnorna på abnormiteternas himmel".

Men inför loppcircusen stod man i full beundran. På en svart dyna gjorde de små rara djuren sina konststycken — slog volter, gick på lina, åkte i små vagnar, dragna av sina kollegor, eller snurade omkring i karusell. Allting mycket näpet och konstfärdigt. Men hur kunde dom, frågade man? Man såg inte lopp-cirkusdirektörens fina tråd, som höll loppan i styr, och med vilken han dirigerade dess cirkuskonster.

Bland "great attractions" var också Gröna lunds vaxkabinett. I ett glasskåp fick man njuta anblicken av den förtärande sköna spanjorskan Esmeralda och som rörde ögonen, precis som en riktig människa. Utställd bredvid i en glaslåda låg vällustigt utsträckt på en ottoman. "Abdul Hamids favoritslavinna". I hennes ögon avläste man en öm trånad, medan den bildsköna barmen sakta höjdes och sänktes.

Jag minns —

Carl Baggesen, en varietéstjärna av första ordningen av de många stora artister som det lilla Danmark har att uppvisa. Baggesen började som akrobat

och ormmänniska för att sluta som — porslinskrossare. Att beskriva detta hans sista publikknipande nummer — och därtill ur minnet — är praktiskt omöjligt. Men låt gå, trots att det verkade fullkomligt sinnesrubbat! Det började i ett kök. Baggesen kommer in kånkande på ett veritabelt berg av tallrikar. Oupphörligt håller dessa på att glida honom ur händerna. Han snubblar oavbrutet

"Grock" — den lille mannen med de snälla ögonen i det groteska ansiktet som kunde få en hel värld att skratta.

och tallrikshögen vacklar betänkligt, allt medan han utvecklar en ekvilibristik, som han fullkomnat sig i som ormmänniska. Han lyckas emellertid i sista minuten återfå balansen på tallrikarna. Det är då han börjar att leta efter ett papper att slå in dem i. Han finner ett sådant — ett flugpapper! Naturligtvis kletar det sig fast vid fingrarna. Han arbetar förtvivlat på att befria sig från papperet, men under hans heroiska försök att återtaga balansen, glider tallrikarna än åt höger, än åt vänster, tills hela högen med öronbedövande brak faller i golvet. Och — märk! — under hela porslinsakten uppvisade Baggesen en vidunderlig, gravallvarlig mimik — en urkomisk effekt som gjorde att publiken, som man säger, storknade av skratt.

Ja, Carl Baggesen var en härlig artist, av den sorten man aldrig glömmer!

En annan av dessa världsartister var negersångaren och komikern Geo Jackson från staten Michigan i U. S. A. Hans sceniska påhitt glömmer man inte i brådrasket. Som då han ideligen frågade kapellmästar'n: "Häv you en knappnål?" Då han fick nekande svar, fäste hans slutligen upp sina pantalonger med att slå i en spik med en hammare. Lika skrattretande var hans sorti från scenen. Han skulle springa ut till vänster, men kom alltmer åt höger, ideligen åt höger. Geo Jackson var den förste här i landet som bekantade oss med de kända negersånger, vilka går under namn *negro spirituale*. Med hans "Ho-o-li-day" blev i hast refrängsången populär. Hela publiken gapade med i denna. Oförglömlig är också "My home is Kentucky" — på sistone Paul Robertsons stora slagnummer.

Vågar jag så räkna Apan Moritz också till eliten av världsartister, tror jag inte att jag begår någon oförrätt. Moritz kom hit en höstmorgon omkring 1910 och mottogs på Centralstationen av en deputation journalister och fotografer. Medan blixterna bländade, steg Moritz ur en andraklasskupé, viftade med en vitbehandlad hand och utstötte ett urskogslikt — "G'mornn!" Och en mera välklädd gentleman hade man svårt att leta upp. — Klädd i bonjour, hög hatt och vita damasker. Sedan han konfronterats med mottagningskommittén, steg han och impressarien upp i en väntande öppen landå, som förde dem till målet, Sveasalens varieté vid Hamngatan. Under färden rökte schimpansen från Hagenbeck cigarr och lyfte som en kunglig person på hatten åt höger och vänster, vänligt grinande åt det nyfikna Stockholm, som samlats utmed trottoarerna. En sådan apa hade man sannerligen inte tidigare sett! Det blev många utsålda hus, apan Moritz till ära.

Moritz var den verkliga konstcyklisten. I full fart tog han bl. a. ett fyllt glas från ett bord med ena foten, utan att spilla ut en droppe. Fantastiskt, tyckte man!

Innan han satte sig till middagsbordet, knöt han själv en prydlig servett om halsen. Och soppan åt han med sked.

Ibland glömde han sig och sörplade direkt från tallriken. Men ett ord från dressören och han använde på nytt sked. Sitt vinglas slog han själv i utan att spilla en droppe. Han drack samsvetsgrant ur det och slickade sen glasets med största förtjusning. Hans minspel, rörelser och ögonkast övertygade att han mådde förträffligt. Kvällens höjdpunkt var när Moritz skulle krypa till sängs.

Sedan han klätt av sig, tog han på sig nattskjorta, gick efter ett nattkärl och ställde det under sängen, varpå han kröp i, drog täcket upp till hakan och blåste ut ljuset, som stod på nattduksbordet.

Apan Moritz fick många bevis på att han uppskattades till fullo. Han uppträdde bl. a. privat hos de kungliga på Slottet. Tidigare hade han av en spansk infantinna erhållit som present en kravattnål infattad med briljanter. Vilket visar att schimpansen Moritz inte var vilken apa som helst!

Jag minns —

sysstrarna Dolly, två afrikanska skönheter, som satte sommarens gräsänklingar i extas med sina vågade arm-, mag- och höftrullningar. För att nu inte tala om damernas urskogsvilda ögonflirt.

Föregången av en hejdunrande reklam dansade den världsberömda Isadora Duncan barfota på Musikaliska Akademien. Den pedagogiskt insiktsfulla publiken var i extas men vi andra satt litet undrande inför denna "reinkarnation av den klassiska dansmusan" för att nu tala med den amerikanska missens egna ord. Efter musik av Chopin, Beethoven och andra musikens mästare trampade hon omkring i vita slöjor på stora fötter och med vilt svängande armar. Rena parodin, tyckte vi, på Terpsichores ädla konst. Och så allt ståhej kring hennes privatliv — hennes trassliga äktenskap och många förälskelser. Isadora Duncans liv mynnade ut i en tragedi. Hösten 1927 företog hon med sin sista förälskelse en bilfärd utmed Rivieran. Under den våldsamma bilfarten trasslade divans schal in sig i ett av bilhjulen och strypte henne.

Den verkliga ögonfågeln beredde oss emellertid den franska dansösen Cleo de Merode. Hon dansade på Djurgårdscirkusen sommaren 1902. Och säkert är att aldrig en dansdiva hos oss uppväckt en sådan förtjusningsstorm. Sällsamt skön var hon i sitt blåsvarta hår, benat i mitten och som helt dolde öronen. En orsak till att man ville göra gällande, att skön Cleo inte alls hade några öron. Fanns dessa, menade man, var de fula och missväxta. Från fullt trovärdigt håll vet jag emellertid, att divans öron var lika förtjusande som hennes övriga synliga behag. Och att de satt på den plats de skulle sitta. Och så hon dansade!! Behagfullt, graciöst och med förtrollande charm! Och denna i mitt tycke blyga och vackra blomma hade utmålats som en vamp! Man påstod att hon uppehöll förbindelse med gamle kung Leopold II av Belgien, som skämtsamt kallades — Cleopold. Jag

förmodar att det var dumma reklamtricks som satts i gång. Den reklamen behövde inte Cleo de Merode.

Efter smekande valsmelodier dansade hon i långa kjolar. Kanske föreföll hon en smula temperamentslös men med ett bedårande leende och mörka ögon,

Denna bild av Isadora Duncan publicerades i de flesta tidningar då ryktet om hennes sällsamma död spred sig.

sagolikt vackra, lyfte hon oss upp i en vackrare värld. I sextiofem kvällar fyllde hon cirkusbyggnaden från golv till tak. Redan då kopierades hennes hårkamning. Cleohåret blev lika populärt som senare tiders Garbohår.

Hennes sista danskväll blev en triumfärfärd från cirkus till Grand Hotell. Den öppna landån var fylld av en blomsterkörd, som knappast lämnade plats åt divan själv. När hon steg ut ur cirkus-

Parisoperans ryktbara dansös Cleo de Merode dansade på Djurgårdscirkusen sommaren 1902 och säkerligen har aldrig en dansdiva hos oss uppväckt en sådan storm av förtjusning. "Sällsamt skön var hon i sitt blåsvarta hår, benat i mitten och som helt dolde öronen." Det sistnämnda förhållandet blev upphov till en massa elaka rykten att "skön Cleo" saknade öron!

portarna, mottogs hon av en tusenhövdad folkmassa som hurrade och viftade, och jublande studentungdomar följde ekipaget fram till Grand, och under hela tiden rasade Cleofeber.

Jag minns —

De tre Mieke och då särskilt August Mieke, en av världens främsta clownner. August Miehes uppfinningsförmåga i fråga om påhitt var outtömlig. Han besatt en mimik, som ingen cirkusartist gjorde efter. Hans ansikte kunde avspegla alla slags själsrörelser med hundratals olika nyanser. Och hans humor var alltigenom internationell. En av hans partners var den lille Harald Madson. Som filmkomiker känd under namn — Släpvagnen. En äldre generation minns nog ännu De tre Miehes i deras stora nummer: "Näktergalsentrén" Herrarna spelade förälskade näktergalar under ett ideligen kvittrande i alla tonarter. Oförglömmelig är också deras "Kattserenad", där två förälskade marskattors förehavanden, rörelser och kärlekstoner återgavs rent mästertligt.

August Miehes minne lever i att det nu tilldags väl knappast finns en cirkusmanége i världen, där man inte träffar på en kopia av den clowntyp som denne, manegens store humorist, skapade. August Mieke gick ur tiden 1936. Han sörjdes av hela artistvärlden och icke minst av dem, hos vilka han framkallade så många hjärtliga skratt.

*

En filosofie hedersdoktor som en arenans rolighetsminister — kan man tänka sig det? Knappast! Men världen har dock sett ett sådant fenomen. Mannen hette Grock! Och äran att bära titeln fick han vid universitetet i Budapest. Senast Grock uppträdde i Stockholm var på Auditorium för ett tiotal år sedan. Säkert minns ni den lille mannen i den stora kostymen och de väldiga skorna med två snälla ögon i ett groteskt ansikte. Ett ansikte som fått en hel värld att skratta och att skratta med hjärtat bara genom — att ramla genom en stolsits. Grock var också ett musikaliskt under. Ingen violinist i världen har spelat på en så minimal fiol som han. Ingen har för resten gjort honom det konststycket efter att spela fiol med långfingrade handskar på händerna. Där geniet Grock varit i farten har det livsförlängande skrattet inte heller varit långt borta. I Auditorium möttes han av skrattorkaner, som gjorde ont i öronen men oändligt gott i hjärtat.

Jag minns —

Jean Baptist Schreiber från mina tidigaste pojkår. Konstberidarnas konung,

(Forts. å sid. 34.)

Sannsaga om Skägget

SKÄGGET — detta manlighetens specifika attribut — har alltsedan urminnes tider varit *art maskulinums* särskilt kännetecknande prydnad. De snitsigt uppvridda mustascherna och koketta pipskäggen på fars-fotona och de ståtliga helskäggen på farfars-ditona tillhör visserligen vid detta laget ett historiskt anno dazumal, men av alla tecken att döma ser det ut som om de nu var på väg att återkomma. Det är nämligen ett faktum, att skägget — måhända som protest mot vår "renrakade" tidsålder — synes uppleva en gryende renessans, och med tanke på detta torde det kunna anses befogat att ta sig en närmare titt på denna maskulina prydnads säregna historia, vilken — hur otroligt det än må låta — i själva verket är en integrerande del av den egentliga världshistorien.

Av Wivi Brandt

Karl den store svor ofta högtidligt vid sitt skägg...

Det faktum, att skägget är absolut uråldrigt — ja, måhända rentav den uråldrigaste ännu kvarlevande modeföreteelsen hos *homo sapiens* — behöver inte bevisas — det bevisar sig självt. Ty vad kunde väl grottmannen göra tidsåldrar före Gilettes tid och långt innan rakkniven uppfanns annat än låta skägget växa. Först när han trasslade in fötterna i det och därigenom hindrades i sin björnjakt, eller vad han nu eljest kunde företa sig, kom han på idén att

emellanåt med en skarp stenskarva eller flintkniv avskära den överflödiga skägglängden.

Redan tidsåldrar före Adam lär skägget ha utgjort en typiskt maskulin prydnad, om man får tro Darwin, som påvisat, att hanens skägg är ett hanligt ornament, som inom djurriket spelat stor roll vid kärleksvalet långt innan den hela kroppen täckande pälsen försvann. Sina slutsatser därvidlag drog Darwin bl. a. av det faktum, att man hos aporna kan studera nära nog alla upptäckliga slag av skägg.

Att hos människan skägget endast är en kvarleva av det hår, som på grottmänniskornas tid höljde hela människokroppen liksom i en fäll, precis som hos djuren, är ett vetenskapligt fastslaget faktum. Vissa forskare har t. o. m. velat hålla före, att också kvinnan i en avlägsen forntid burit skägg, men att denna "prydnad" hos henne under årtusende-

Domkapitlet beslöt att tvångsraka biskopen...

Först när han trasslade in skägget i fötterna kom han på idén att avskära det...

På 1600- och 1700-talen uppenbarade sig skäggen i de mest skilda former...

nas gång så småningom avtagit och helt försvunnit. Måhända såg de ett bevis för denna teorier riktighet i "den skäggiga damen", som förr i världen utgjorde ett populärt dragplåster på cirkusar världen runt.

I Orienten hade skägget i forna dagar en ofantlig betydelse, och det hålls bland många österländska folk sedan gammalt högt i ära. Moses förbjöd strängeligen de israelitiska prästerna att klippa sitt skägg, och betecknande för den stora betydelse, som tillskrevs skägget, är väl också, att judarna, då de riktigt skulle visa sin sorg och förtvivlan, inte endast rev sönder sina kläder utan också klippte av sitt skägg.

Den övermåttan viktiga roll, som skägget i gammaltestamentlig tid spelade hos Österlandets folk, visas kanske bäst av, att när ammoniternas konung Hanun som ett hån mot kung David lät klippa av skägget på hans sändebud, blev följden av denna skäggavkapning ett hejdundrande krig mellan de båda konungarna och deras folk. Till de sändebud, som berövats sina skägg, sade kung David f. ö., att då de såg ut som "skändade män" måste de stanna i Jeriko, tills deras skägg växt ut igen.

Vissa österländska folkslag fäster ännu i våra dagar en rent otrolig vikt vid sitt skägg. Man insmörjer skägget med vällyktande oljor och avlägger t. o. m. ed vid sitt skägg. Att ofrivilligt få skägget avskuret eller på annat sätt stympat betraktas av många österlänningar som en dödlig skymf, varför Västerlandets barberare bör ta sig noga i akt, om de

händelsevis skulle råka få en turistande, skäggprydd oriental i stolen och inte begripa hans tungomål. Rör de hans skägg, så kan det lätt ta en ända med förskräckelse.

De gamla assyrierna och babylonierna ordnade skägget i styva lockrullar, vilka genomflätades med guldtråd. Enligt en gammal tradition skulle däremot skäggets smyckande med juveler ha varit en rättighet, som endast tillkom farao.

I Västerlandet stod skägget under antiken högt i kurs. Grekerna betraktade sålunda skägget främst som en värdig

prydnad för den mogna mannaåldern, och i synnerhet filosoferna koketterade gärna med långa, yviga skägg.

När den gode Lukargos hävdade, att ett skägg var en ståtlig prydnad för en ståtlig karl, menade han därmed, att skägget gjorde honom ännu mer fruktad av fienden. Denna uppfattning synes överhuvudtaget ha varit rätt vanlig, vilket bl. a. framgår av, att enligt Herodotos karierna i Mindre Asien, när ett krig förestod, lät skägg växa på krigsgudinnan.

Skägget var överhuvudtaget en uppskattad manlig prydnad i antikens Grekland, och först under Alexander den store blev rakningen där mera allmänt bruklig. Detta påfund rönt f. ö. starkt motstånd från de skäggtrogna sida och gav upphov till allvarliga stridigheter. Det gick så långt, att rakning t. o. m. förbjöds på vissa orter, vilket emellertid hade föga verkan, då man i denna tidningslösa tid redan vant sig vid att få sitt nyhettsskvaller förmedlat genom de alltmera livligt frekventerade rakstugorna.

I det gamla Romarriket blev rakningen allmän omkr. 300 år f. Kr., och det "slätrakade" modet stod sig bra bland de högre stånden, ända till dess kejsar Hadrianus råkade lägga sig till med skägg i den vällovliga avsikten att dölja ett missprydande födelsemärke. Naturligtvis måste då alla beskäftiga hovfjäskare göra sammaledes, och snart upplevde skägget en ny renässans i det romerska världsriket — tack vare ett kejsarligt födelsemärke...

(Forts. å sid. 24.)

Västerlandets barberare bör ta sig noga i akt...

SKOMAKAREN OCH DE ONDA MÄKTERNA

Av Anton Tjechov

Oversättning från ryska
av Carl Elof Svenning

DET VAR JULAFTON. Maria hade länge legat och snarkat borta vid spisen, och oljan i lampan var nästan alldeles uppbränd. Ändå satt Fjodor Nilov fortfarande och arbetade. Han skulle säkert ha slutat vid detta laget och gått ut på gatan. Men en kund från Klockargränd hade beställt ett par skor av honom för fjorton dagar sedan. Igår var han inne och bråkade och befallde att skorna skulle vara färdiga nu innan det blev julotta.

— Livet är som ett fängelse! knotade Fjodor, där han satt och arbetade. En del sover och andra är ute och roar sig. Men själv får man sitta här som en annan Kain och tusan vete varför...

För att inte helt plötsligt somna bort från alltihop tog han fram en flaska som stod under bordet och drack en klunk, och medan han svalde ner den, nickade han med huvudet och sade högt:

— Var står det skrivet, om jag får fråga, att mina kunder skall få vara ute och roa sig, medan jag sitter här och jobbar åt dem? Varför skall de ha pengar och jag vara fattig?

Han hatade alla sina kunder och särskilt den som bodde i Klockargränd. Denne var en svartmuslig herre. Han var långhårig och gulhyad och hade ett par stora blå glasögon och en hes röst. Hans namn verkade tyskt på ett sådant sätt att man rakt inte kunde uttala det. Vad han hade för titel och vad han sysslade med var det alldeles omöjligt att begripa. När Fjodor för två veckor sedan var hos honom och tog mått, hade han, kunden, suttit på golvet och stött något i en mortel. Fjodor hade knappast hunnit hälsa, förrän innehållet i morteln plötsligt flugit upp och börjat brinna med en klar, röd låga, och det hade spritt sig en stank av sattyg och brända fjädrar, och rummet hade fyllts av en tjock rosenfärgad rök, så att Fjodor

måst nysa två gånger. Sedan när Fjodor kommit hem, hade han tänkt för sig själv: "Den som tror på Gud sysslar verkligen inte med sådana saker."

När det inte fanns något kvar i flaskan, lade Fjodor skorna på bordet och

Han hade suttit på golvet och stött något i en mortel.

började fundera. Han stödde sitt tunga huvud mot händerna och grubblade över sin fattigdom, sitt mödosamma, glädjelösa liv, och så tänkte han på de rika, på deras fina hus, deras stora vagnar, deras massor av pengar... Så skojigt det skulle vara om dessa fördömda rika knösar fick sina hus nerbrända, om

deras hästar självdog och deras pälsar och sobelmössor blev malättna! Vad skojigt det skulle vara, om den ene rike knösen efter den andre förvandlades till fattiglappar, som inte hade mat för dagen, och om han, den arme skomakaren, blev rik och själv kunde hunsa med en fattig skomakare så här framemot jul.

Medan Fjodor satt och drömde på det sättet, erinrade han sig plötsligt sitt arbete och slog upp ögonen.

"Det här var just snyggt!" tänkte han. "Jag har ju skorna färdiga redan, och ändå sitter jag fortfarande här och drömer. Jag måste gå till min kund med dem."

Han svepte in skorna i en röd duk, klädde på sig och gick ut på gatan. Det föll fin, kärv snö, som stack i ansiktet likt nålar, och det var kallt och halt och mörkt. Gaslyktan lyste matt, och på något sätt luktade hela gatan fotogen, så att Fjodor började fnysa och harkla sig. På trottoaren passerade de rika förbi honom, och alla hade de skinkor och en kvarting vodka i händerna. Från vagnar och slädar stirrade rika fruar på honom, och de räckte ut tungan åt honom och skrattade och skrek:

— Din fattiglapp! Din fattiglapp!

Bakom Fjodor gick en rad studenter, officerare, köpmän och generaler och hänade honom:

— Din fyllhund! Din fyllhund! Din stövelknekt! Din ogudaktige skomakare där! Din fattiglapp!

Allt detta var upprörande. Men Fjodor teg och spottade blott i smyg åt det. Men när skomakarmästare Kuzma Lebedkin från Warszawa kom emot honom och sa: — "Jag har gift mig med en rik kvinna, så jag kan hålla mig med gesikler. Men du är fortfarande fattig och har ingenting att äta!" — då förmådde Fjodor inte behärska sig längre utan började jaga honom ifrån sig. Det höll han

på med, intill dess att han var framme vid Klockargränd. Hans kund bodde i fjärde huset från hörnan och hade en lägenhet i översta våningen. För att komma dit måste man gå över en stor mörk gård och sedan ta sig uppför en mycket hög och brant trappa som gungade under fötterna på en. När Fjodor var framme, satt hans kund liksom den tidigare gången för två veckor sedan även nu på golvet och stötte något i en mortel.

— Här har jag stövlarna med mig, ers högvälborehet! sa Fjodor högt.

Kunden reste sig upp och började utan ett ord prova stövlarna. I avsikt att hjälpa honom satte sig Fjodor på knä och började dra av honom hans gamla skor. Men med ens störtade han upp och rusade mot dörren. Kunden hade inte fötter, utan hästhovar.

"Aha!" tänkte Fjodor. "Det här var just snyggt!"

Det första han skulle ha gjort, borde ha varit att korsa sig, och sedan skulle han ha skyndat därifrån. Men då kom han att tänka på att det var första och kanske även enda gången i sitt liv, som han mötte den onde, och det vore väl dumt att inte söka begagna sig av hans välvilja. Han gjorde våld på sig och beslöt pröva sin lycka. Medan han höll handen bakom ryggen för att inte kunna göra korstecken, harklade han sig vördnadsfullt och började:

— Det sägs, att man inte kan hitta på något värre i hela världen än de onda makterna, men jag märker ju på ers högvälborehet, att de onda makterna hör till de mest bildade. Djävulen har, förlåt att jag säger det, sina hästhovar och sin svans där bak. Men i gengäld har han mera vett i sitt huvud än någon student.

— De orden tycker jag om dig för, sa kunden älskvärt. Tack skall du ha, skomakare! Och vad är det nu som du önskar?

Skomakaren lät inte tillfället gå sig ur händerna, utan började klaga över sitt onda öde. Han började tala om, hur han avundats de rika, ända sedan han var barn. Han hade alltid tyckt illa om att inte alla människor levde på samma sätt, att de inte bodde i stora hus och äkte efter präktiga hästar. Man kunde verkligen fråga sig, varför, just han var så fattig. På vad sätt var han sämre än Kuzma Lebedkin från Warszawa, som hade eget hus, och vars fru gick klädd i hatt? Han hade samma slags näsa, samma slags händer och fötter och rygg som de rika — så varför skulle han be- höva arbeta, medan de andra roade sig?

Två lakejer buro in mat åt honom.

Varför var han gift med Maria, och inte med en dam som doftade parfym? I de rika kundernas hus hade han ofta fått tillfälle att se vackra unga damer. Men de fäste inte det minsta avseende vid honom. De bara skrattade åt honom ibland och viskade till varandra: — "En sådan röd näsa den där skomakaren har!" — Visst var Maria ett bra och godhjärtat och arbetsamt fruntimmer. Men hon var ju så obildad. Hennes händer var så hårda, och hon slogs förskräckligt med dem. Ville man däremot prata med henne om politiken eller om något annat förnuftigt, så blandade hon sig i ens tal och sa de gräsligaste dumheter.

— Men vad är det du önskar? avbröt honom kunden.

— Jo, jag skulle vilja be ers högvälborehet, herr Fan Ivan, vara så väldigt hygglig att göra mig till en rik karl.

— Gärna det. Men i gengäld måste du ge mig din själ! Innan hanen hunnit gala, skall du ha skrivit under det här papperet, som garanterar mig din själ.

— Men ers högvälborehet! sa Fjodor respektfullt. När ni beställde skorna av mig, så ville ju inte jag ha pengar i förskott. Först måste man göra sitt arbete färdigt. Sen kan man alltid diskutera betalningen.

— Som du vill! samtyckte kunden.

Ur morteln steg det plötsligt upp en röd låga. Det vällde fram tjock rök, och det luktade sattyg och brända fjädrar. När sedan röken skingrat sig, gnuggade sig Fjodor i ögonen och upptäckte, att han inte längre var Fjodor, en skomakare, utan en helt annan människa, med guldkedja på västen och med nya fina byxor, och att han satt i en fätölj framför ett stort bord. Två lakejer serverade

mat åt honom, medan de bugade sig djupt och sa:

— Smaklig måltid, ers högvälborehet!

Vilken rikedom! Lakejerna serverade fårstek och soppa med gurkor till, så kom de med en helstekt gås, och om en stund bar de fram fläskkotletter med pepparrot. Så fint och lyckat det hela var! Fjodor åt och före varje rätt tog han sig en sup ur ett stort glas som en general eller greve. Efter svinkotletten bjöds det på gröt med gåsflott till, så kom det fram äggröra med svinflott och halstrad lever, och han bara åt och njöt. Men vad skulle det nu bli? Man bar vidare in piroger med lök och ångkokta rovor med svagdricka. "Hur bär sig fint folk åt för att inte spricka av allt de äter?" tänkte han. Slutligen serverades det en stor tillbringare mjöd. Efter middagen dök djävulen upp i sina blåa glasögon och frågade med en djup bugning:

— Smakade middagen gott, Fjodor Pantelejitz?

Men Fjodor kunde inte få fram ett enda ord för alla uppstötningar som han hade efter maten. Det kändes otrevligt och tungt i kroppen att vara så mätt, och för att trösta sig började han stirra på skon på sin vänstra fot.

— För sådana skor borde jag verkligen inte ha betalat så mycket som sju och en halv rubel. Vad är det för en skomakare som gjort dem? frågade han.

— Kuzma Lebedkin, svarade en lakej.

— Skicka efter honom, den idioten!

Snart anlände Kuzma Lebedkin från Warszawa. Han stod där respektfullt i dörren och frågade:

— Vad önskar ni, ers högvälborehet?

— Håll mun! skrek Fjodor och stam-

(Forts. å sid. 25.)

Loppans lokomotiv

en julsaga med text
av CHRISTEL STERNER

och teckningar
av GÖSTA KRILAND

DET VAR EN GANG en lustiger loppa, som kunde hoppa högre än alla andra och det gjorde hon varje gång man sa "HUPP".

Det där fick en kringresande cirkusdirektör reda på och han kom farande ända från Amerika för att engagera loppan till sin världsberömda loppcircus.

Han tog tåget från Kalifornien till New York och därifrån köpte han biljett på en Atlantångare, som skulle avgå omedelbart, den skulle just till att blåsa.

För att vara riktigt på den säkra sidan nöjde han sej inte med detta. Han gick också in till telegrafisten på "Den blå elefanten" (se hette Atlantångaren) och beställde ett iltelegram till Rödmåla i Sverige, där loppan befann sig.

Så här lät telegrammet:

Loppan (och så namnet)
Rödmåla
Sweden.

Anländer Göteborg julafton stop berömd loppcircus stop jättelikt gage stop vargod möt stop

Alberto Pottron

Alberto Pottrons loppcircus var känd över hela världen (det var på den gamla goda tiden, då det fanns gott om loppor och då folk gärna betalade en tolvskilling eller två för att se dom uppträda i manegen) och loppan i Rödmåla blev inte det minsta förvånad när hon fick telegrammet. Det enda hon gjorde var att säga "HUPP" till sej själv och slå sitt eget höjdrekor.

Det var bara ett ord hon inte förstod och det var GAGE. Bäst att gå till någon klok person och fråga.

Hon huppade iväg till borgmästarn.

Borgmästarn själv satt vid kaffebordet och högg för sej en stor bit tårta. Efter en stund kände han att loppan fanns där. Han kunde inte precis säga var, det kände som om hon var på flera ställen på en gång.

— Goddag, borgmästarn! sa loppan,

Borgmästarn satt vid bordet och högg för sig en stor bit tårta.

när hon hade lekt kurragömma en stund med hans högra hand. Jag vill fråga er om en sak. VAD ÄR GAGE?

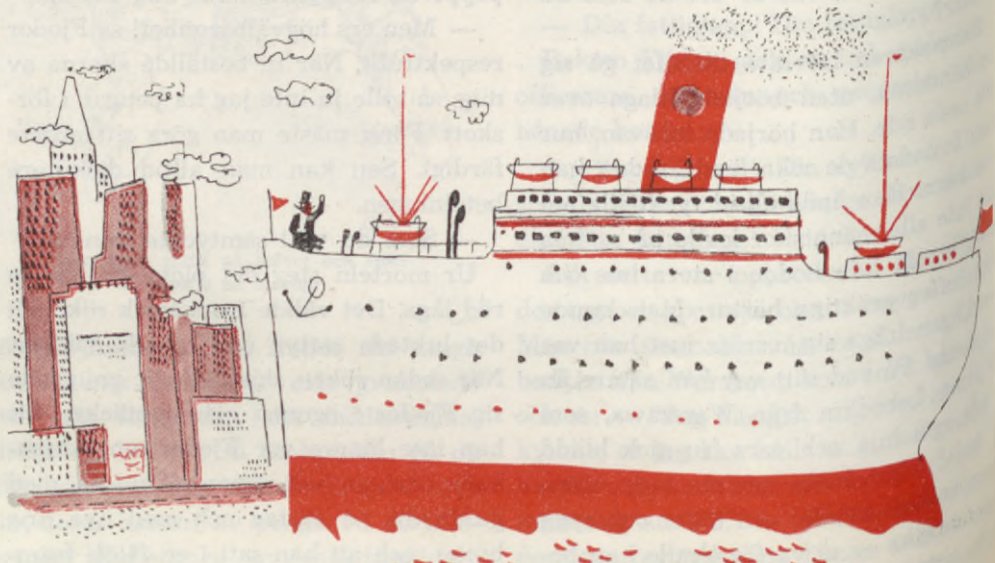
Borgmästarn som kunde och visste allt utom det mesta, förklarade genast att GAGE var PENGAR, förfärligt mycket pengar.

— En hel säck, frågade loppan.

— Mer! sa borgmästarn.
— Två säckar?
— Mycket mer! Ett helt lokomotiv!
— Ett helt lokomotiv med pengar?
"HUPP"! sa loppan och bjöd farväl. Hon hade alltid drömt om att äga ett lokomotiv och att det var ett lokomotiv med pengar gjorde ju inte så mycket.

Loppan hade nu bestämt sej för att bli cirkusartist. Så på julafton, den 24 december 1874 satt hon på kajen i Göteborg för att möta Alberto Pottron. D. v. s. ingen kunde ju se att hon fanns där, men hon var där i alla fall. Ett par, tre stycken människor kände det emellertid, för det är ju så med loppor, dom är svåra att se, men dom känns desto bättre.

När "Den blå elefanten" hade lagt till och folk strömmade över landgången, kunde man genast se vem som var Alberto Pottron. Han bar en stor vidbrätad, slokande, svart hatt. Av ansiktet såg man egentligen bara ett par jättelika uppåtvridna mustascher. Det var visserligen ganska vanligt med mustascher på kajen i Göteborg julafton 1874 men Alberto Pottrons exemplar var mycket längre och mycket svartare än alla andra (han svärtade dem med sotarpasta).

Båten hade lagt till...

— Välkommen direktör Pottron! viskade loppan kärvtänligt från spetsen av ena mustaschen.

— Tsänk jo! sa direktör Pottron på sitt egendomliga cirkusspråk som lät som engelska men stavades som något annat. Ajm gläd to si jo!

Loppan hade underbart lätt för att fatta. I våra dagar skulle hon ha kallats språkgeni.

Hon invecklade sej snart i ett riktigt affärssamtal med direktör Pottron. Hon förklarade sej villig att medfölja hans lopp-cirkus men blott på vissa villkor. Hon nekade bestämt till att arbeta på söndagarna och hon ville ha portugisiska sardiner efter varje föreställning.

Direktör Pottron gick med på detta men inte utan knorrande. När GAGET kom på tal och Pottron frågade loppan vad hon begärde, svarade loppan genast:

— Ett lokomotiv med pengar som överlämnas sista söckendagen före varje julafton.

Pottron som alltid ville försöka pruta tyckte att det där med lokomotivet var

ganska onödigt och han frågade om inte loppan kunde nöja sej med bara pengarna.

— På inga villkor! sa loppan. Då nöjer jag mej hellre med bara lokomotivet.

Och så blev det. Ett lokomotiv skulle utbetalas till loppan sista söckendagen före varje julafton. Så blev det både GAGE och julklapp på en gång. Kontraktet, som loppan fick skriva under, gällde under 50 år.

Under denna långa tid hann cirkusdirektör Pottron och loppan, (som nu kallades för världsartisten miss Elvira) tillsammans med den jättestora lopp-cirkusen besöka alla fläckar på världskartan utom de vita.

Under denna långa tid grånade direktör Pottrons mustascher och miss Elvira hoppade lägre och lägre, när man sa "HUPP".

Men hon hade den mest enastående samling lokomotiv som någonsin funnits sedan lokomotivet föddes och det tröstade henne mycket på hennes ålders dagar.

Direktör Pottron bar stor, hög hatt och jättelikt uppåtvridna mustascher.

Julen i Trollberget

Skrivet av
NILS THORÉN

Ritat av
ELSIE-BRITT STENQVIST

Högsta granen i sjumilaskog
restes i Trollsäl med väldeligt knog —
sjuhundra trollungar klädde den sen
— då var från golv och till tak ett "ränn"!

Snart ifrån toppen till nedersta gren
lyste så vackert trollsilverstern —
tjärstubbarna redan runt Trollsälens brann!
— Stortroll och småtroll som trollkatter spann

sen när Fru Trollmor på väldiga fat
dukat med finaste gottar och mat...
Undra' om människor så skönt kunde må
som vad dom själva gjorde just då!

Gammel-Trollet med gråskäggig svans
fråga' om snälla trollbarn det fanns...
Säkert ni gissar till ungarnas svar
när sen en julklapp dom fick, en och var.

Sedan gick dansen så svansarna flög
långt sen de minsta på trolltummar sög,
där dom i lingonrisbäddarna låg — —
ja, sällan sån jul man i Trollberget såg!

Flanör på berömda gator

Text:
HANS NORLING
Teckningar:
GÖSTA KRILAND

V AR OCH EN har "sin" gata. En gata som lever ett förunderligt, halvt mystiskt liv i vårt inre medvetande. Det behöver nödvändigtvis inte vara vår "barndoms gata", eller den gata där vi tillbringade vår ungdom. Min gata är fattig på sensationella inslag. Jag föreställer mig att det är mycket svårt för andra att förstå att just den gatan är "min". Jag har dessutom mycket svårt att förklara varför den är min.

Strängt taget är det förresten bara fråga om en gatstump, slutet på en kilometerlång gata i respektabel rätlinighet, som plötsligt gör en okynnig, behagfull sväng innan den slukas av ett brusande jättestråk. Kanske är det just den där idén att svänga av åt ett helt annat håll än en stadsplanerare hoppats, som utgör dess charm och gjort den till min gata. Men det kan också vara kullerstenarna mellan vilka ligger ständigt halvfuktigt svartmylla. Eller de låga trähusen med ett kvardröjande sjuttonhundratals nobla balans. Eller kyrkan som reste sig stor och vit och mäktig på andra sidan, med gamla ärevärdiga träd som drabanter.

Vid mynningen till den raka delen låg ett otympligt bryggeri i dålig tegel. Det underströk med chockartad verkan den lilla okynniga gatstumpens idyll och behag.

Den där gatan har för mig överlevt anstormningen av andra gator jag "mött". För mig lever den. I glittrande solfläckar, i sprött, ljumt sommarregn, i minnen mellan träden, i skuggor som växt utefter kyrkans väldiga vitkalkade väggar, i försvunnen stillhet och avlägset brus.

Den är *min* berömda gata. Min personliga egendom, mitt kungarrike, där ingen annan vet att jag är kung.

Rue de la Montagne S:te Géniviève, denna parisiska medeltidsrelikt, gjorde min gata processen kort med. Men det är kanske M. Roberts gata. Vad vet jag. Förkrigstidens Unter den Linden med dess magnifika trottoarkaféer och paradputsade uppsyn blev en lätt match. Londons klockslagspulserande citystråk föll för min gatstumps oändliga företräden.

Men det finns gator, som har en allmän berömmelse. En berömmelse som placerat dem i Nordisk familjebok vid

sidan av historiska slagskämpar och moderna atomforskare. De lider av en slags officiell berömmelse, en historiskt stadsfäst berömmelse. Egentligen är det en tvivelaktigare berömmelse eftersom dessa gator inte kan ha någon kung, som min gata, utan på sin höjd en obestämd, skrånande hop. Följaktligen är min gata den mest berömda och sedan jag bevisat detta har jag avbördat en gammal skuld och kan övergå till dessa berömda gator. Ätminstone några stycken av dem.

— — — —
Gators berömmelse kan vara av mångahanda slag. Den kan vara litterärt betingad, besjungen eller förtalad av litteraturens stormän. Men den kan också ha sin berömmelse därav att lättsinniga kvinnor där i stor mångfald har sina hemvist. Berömmelsen kan vara baserad på parader, skrällande militärmusik, bredd och längd, på den enhetliga arkitektoniska utsmyckningen, eller på grund av den förbluffande arkitektoniska stilblandningen. Det kan vara det brusande, stojande folklivet som givit den dess berömmelse. Eller det kan vara Gogols slätstrukna, men förunderligt

Große Freiheit

Många "sevärdheter" locka flanören på främmande gator.

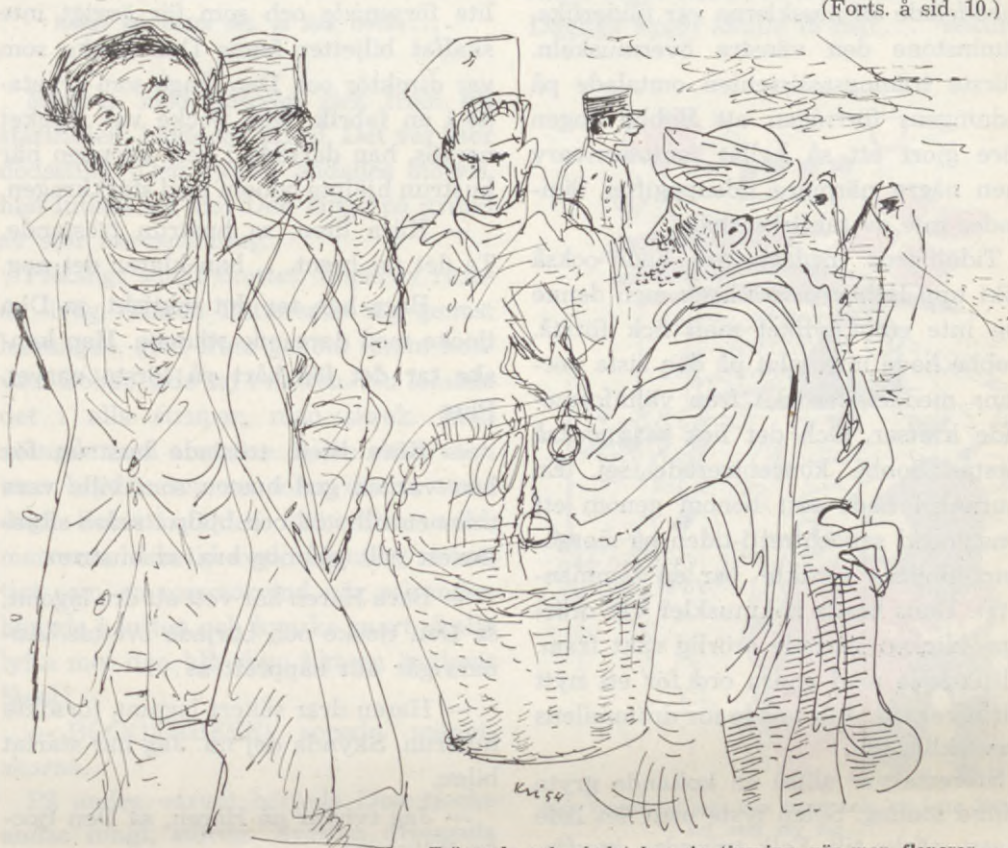
Men det där säger ju inte annat än yttre ting om gatan. Dess "själ" kommer man bara åt via Nikolaj Gogol. Han har skrivit en hel serie noveller från dåvarande Petersburg, men även när han rör sig i en helt annan miljö tycker man sig ana Nevskij Prospekt i bakgrunden, som den väldiga axel kring vilket allt liv roterar. Läs Gogol, eller läs om honom. Exempelvis det här stycket:

"Nevskij Prospekt är Petersburgs stora pulsåder. Här kan den som bor på Petersburg- eller Viborgsidan och som på flera år inte sett sina vänner från Peski eller Moskvatullen vara säker på att träffa dem. Ingen adresskalender eller upplysningsbyrå kan lämna så säkra nyheter som Nevskij Prospekt. Nevskij Prospekt är allsmäktigt! Den

enda förströelse den på promenadplatser fattiga Petersburg kan erbjuda! Hur fina och rensopade är inte dess trottoarer och hur många fotspår har inte lämnat sina avtryck där! Både den smutsiga, grova soldatstöveln, under vars tyngd själva graniten tycks darra, den fjunlätta, lilla dockskon på någon ung dam, som likt en solros vänder sitt ansikte mot de strålande affärsfönstren, och den förhoppningsfulle fänrikens skramlande sabel som ristar en skarp skåra i trottoarstenen — här finns allt: styrkans makt och svaghetens makt! Vilket fantastiskt skådespel utspelas inte här under dagens lopp! Hur många scenförändringar äger inte rum under loppet av ett dygn!"

Nästa gata är egentligen sex. Det är Nordens mest berömda — "Kaljohann" och våra egna får ursäkta — Strøget i Köpenhamn. Den ringlar omkring i medeltida frihet mellan Rådhusplatsen och Kongens Nytorv. Dess berömmelse är väl knappast av det litterära slaget; berömmelsen är betingad av att främlingen ser den som det levande, omväxlande monumentet över danskt gemyt. Inte desto mindre har Strøget många litterära anknytningar. Den lärde Broby-Johansen har på ett ställe talat om den som den danska litteraturens kungsväg. Den danska andens stormän har bott där i trakten, korsat Amagertorv — en av Strøgets sex delar — och flanerat på Vimmelskaftet — en annan av Strøgets sex delar. En gång vandrade H. C. Andersen här: "... en Dagdriver var jeg i

(Forts. å sid. 10.)

Trängseln och vimlet har sin tjsning, när man flanerar...

fascinerande tjänstemannaknoddar som orsakat gatans eviga liv, dess bestående berömmelse.

Gogols gata heter Nevskij Prospekt. Ett märkligt namn, besynnerligt genom sin koncisa tyngd och samtidiga grace. Man tycker sig få en känsla av att där har verkligen de västerländskt strävande tsarerna placerat in ett stycke västerland i det väldiga ryska riket. Det är en sådan där föreställning som inte går att förklara. Den inställer sig bara, namnet säger det på något obegripligt sätt. De nuvarande härskarna i Ryssland envisas med att kalla Nevskij Prospekt för 25 oktober-gatan. Man måste vara besynnerligt skapt för att tro att det skall kunna gå för sig. Nevskij Prospekt kan naturligtvis aldrig dö. Sällan har väl dödlighet och odödlighet markerats så kraftigt.

För att hindra Nevskij Prospekt att dräsa ned i Nevas breda vatten har man placerat det praktöverflödande Amiralitetet, som närmaste granne till Vinterpalatset och Eremitaget; ett av världens väldigaste och rikaste konstmuseer. Nevskij drar sedan iväg tvärs över den halvudde som bildas av flodens krokiga framfart, förbi Stroganovpalatset och den berömda Kazankatedralen. Bak en parkstump skymtar akademiska teatern och därinvid stadsmuseet. Vid Vosstagan gör gatan en knyck och tar igen sig mot det samma Alexander Nevskijklostret på samma sätt som mot Amiralitetet i andra änden.

STORESTA var en kokande gryta denna sommar-söndag — sekunden skulle sprängas och flyga mot den blå skyn

som en änglavit fågel; Bobbe skulle med andra ord springa drömmilen. Det fanns inte längre något tvivel om den saken. Alla rapporter och allt förhands-snack pekade i rätt riktning. Bobbe var i form. Nya Dagliga Sport hade på morgonen en stort upplagd intervju med Bobbes lärmuskelknådare och denne meddelade att musklerna var fjäderlika, åtminstone den vänstra övermuskeln. Förste träningsassistenten omtalade på tidningens förfrågan att Bobbe dagen före gjort ett så kallat fantomenvarv men några närmare tidsuppgifter lämnades inte av taktiska skäl.

Tidningens medarbetare hade också sökt upp Bobbe personligen men denne tog inte emot, vilket man fick förstå. Bobbe hade inte talat på den sista veckan, meddelades det från välinformerade kretsar. Och det fick man också förstå. Bobbe koncentrerade sej. En journalist hade sett honom genom ett fönster vid sexochtretti-tiden på morgonen. Bobbes ansikte var då sammanbitet. Hans breda käkmuskler var orörliga, blicken stirrade orörlig rakt fram. Allt talade med andra ord för ett nytt världsrekord. Allt talade för drömmilens förverkligande.

Storesta var alltså en kokande gryta denna söndag. Solen lyste men det lade ingen märke till. Folk trängdes, knuffa-

DRÖMMILEN

des — men alla var ändå glada. Detta var den stora dagen.

Alla styrde sina glänsande bilar mot Idrottsplatsen. Utom de som hade mopeder, förstås, de fattiga, men det var inte så många. Det gällde för alla att skynda, åtminstone för alla som ännu inte skaffat biljetter. Bland de som var lite försenade och som för övrigt inte skaffat biljetter fanns Den tjocke som var direktör och Den långe som arbetade i en fabrik. Den tjocke var mycket nervös, han darrade i hela kroppen när hustrun hjälpte honom med stjärkragen.

— Kära liten, sa hustrun tröstande. Ta det nu lugnt... han klarar det nog.

— Bara han tar det taktiskt, sa Den tjocke med darrande stämma. Han kanske tar det för hårt på första varvet. Phu.

— Kära liten, tröstade hustrun för hon var en god hustru som ville vara mannen till stöd och hjälp i svåra situationer. Allt går nog bra, sa hustrun.

— Bara Haren har vett att dra lagomt, sa Den tjocke och började svettas. Annars går allt käpprätt åt...

— Haren drar säkert lagomt, försökte hustrun. Skynda dej nu. Jag har startat bilen.

— Jag tvivlar på Haren, sa Den tjocke förtvivlat.

— Nu ska du inte tvivla, liten, sa hustrun. Den tjocke rusade på dörren.

Den långe blev försenad genom ett extra-

pass på morgonen. Driften var kontinuerlig och han måste jobba också på helgdagarna. Men att dom inte kunde slå igen fabriken en sådan här söndag... På detta tänkte Den långe när han ilade iväg på sin moped. Han måste hem och byta om. Någon mat kunde det inte bli tal om, han skulle inte hinna. Han kryssade sej fram mellan bilar och mopeder och tänkte på om hustrun hade lagt fram kläderna. Om inte skulle han förlora en eller annan minut. Men han hade ju sagt åt henne... Och skulle han få biljetter. Å, ståplats åtminstone. Idrottsplatsen var stor, rymde gott och väl Storestads befolkning och ett par liknande städer till. Den långe ökade farten. Skulle Haren dra förtvigt på första varvet? Det var den stora frågan. Den långe blev nervös och började köra vingligt. Han snuddade vid ett äldre fruntimmer som hade en stor hatt, liknande ett fågelbo. Hon tog mor sej med händerna, reste sej och log mot Den långe. Vad alla var glada denna dag. Men det var ju den stora dagen — den dag "sekunden skulle sprängas och flyga mot den blå skyn som en änglavit fågel", som Nya Dagliga Sport så poetiskt uttryckte saken.

Den långe var hemma. Jo, hustrun hade lagt fram kläderna. Hon höll skjortan i handen, sträckte den mot honom

Han darrade i hela kroppen när hustrun hjälpte honom med stärkkragen...

rekordet. Han skulle dra hårt de första varven. Därefter skulle han bryta loppet, utpumpad och med hjärtat uppe i halsgropen. Mycket skulle bero på Haren Pettersson denna stora dag.

— BOOOBBBEEEE! ropade Den tjocke och lyfte än det ena, än det andra benet.
— BOOOBBBEEEE! skrek alla.

Men plötsligt blev det alldeles dödstyst, inte ett ljud hördes. En man med pistol kom ut. Löparna ställde upp på startlinjen. Förste tränaren och hans assistent gick på varsin sida om Bobbe. Muskelknådaren gick bakefter, han böjde sej framåt och tog en sista översikt.

— Nu gäller det, sa Den tjocke andaktsfullt och i viskande ton. Hans mungipor darrade, hans två hakor darrade. Blicken var fast, beslutsam. I dag skulle det ske...

Roligt att träffa dej, sa den tjocke...

Mannen med pistolen gick fram till startlinjen, höjde sin pistol. Det var åter dödsstill. Den tjocke andades stötvis, han lutade sej mot Den långe på grund av stor nervspänning.

Plötsligt small skottet. Löparna rusade iväg, Haren Pettersson tog genast ledningen, gled fram genom första kurvan. Bobbe lade sej i mitten. Nu lossade det i alla strupar, man skrek. Man svängde med armarna. Solen sken, men vem brydde sej om solen denna stora dag? Sommarvinden var varm, mild, men vem hade tid med någonting så futtigt som en sommarvind när sekunden hängde i luften och kanske snart skulle lyfta mot den blå skyn likt en änglavit fågel?

— BOOOBBBEEEE! ropade människorna.

På andra varvet började Den tjocke andas tungt, stötvis. Svetten droppade

ur pannan och han verkade märkbart tagen. Också Den långe svettades ymnigt men hans andning var lättare, regelbundnare.

Plötsligt meddelade högtalaren:

— BOBBE LIND LIGGER HELA TVÅ SEKUNDER UNDER VÄRLDSREKORDET...

— Fantastiskt, stönade Den tjocke och torkade svetten ur pannan. Nu... uuu är det inget tvivel längre.

— Nää, sa Den långe. Han började svänga med armarna, han slog Den tjocke med ena näven över ansiktet så att det skvätte. Den tjocke log, dunkade Den långe i hans smala rygg. Den långe fattade om Den tjockes stora, svarta hatt och kastade den rakt upp i luften, den föll ner över människorna. Alla fattade varandras hattar och kastade dem. Den tjocke drog upp en vit näsduk och offrade den fast han var så svettig och skulle behövt den och torkat sej i ansiktet. Därefter ryckte Den tjocke av sej stärkkragen, singlarde den ner mot människorna. Alla skrek, vrålade. Yyyy, hela två sekunder...

Plötsligt gav Haren Pettersson upp, han föll ihop på sidan av banan. Nu fortsatte Bobbe ensam. Han knixade sej fram med långa, drivande steg.

— Bara inte Haren drog så fort nu då, sa någon med lite tvivel i rösten. Han har väl inte gått och sprängt Bobbe... så han inte håller sista varvet!

Men ingen hörde på dylika, pessimistiska ord. Två sekunder under världsrekordet och knappt ett varv kvar. Det fanns inget tvivel för människorna, Nya Dagliga Sport skulle få rätt... "sekun-

Han lutade sig mot den långe som ett barn lutar sej mot sin far...

den skulle sprängas och flyga mot den blå skyn som en änglavit fågel . . .”

— BOOBBEEEE! skrek människorna.

Den tjocke var nästan alldeles slut på sista varvet. Han andades tungt, han svettades, men stor lycka lyste ur hans ögon. Han lutade sej mot Den länge som ett barn lutar sej mot sin far. Det fanns nu inget tvivel för någon. Hattar, näsdukar, rockar, hängslen och telefonkataloger regnade ner över människorna. Det fanns inget tvivel — nytt världsrekord!

Men — alla såg det plötsligt på samma gång! Började inte Bobbe på att sacka efter? Hade inte farten med en gång blivit reducerad till hälften? Vinglade han inte fram och tillbaka när han löpte in i sista kurvan? Oj . . . oj. Höll han rakt inte på att falla? Nä nu . . . löpte han inte kors och tvärs? Jo, ingen kunde undgå att se det: Bobbe var slut, han orkade inte . . . Men nu fattades det bara några meter. Nu nu nu.

— BOOBBEE!

Han gick nu nästan. Det var några meter kvar i mål bara, folket reste sig därnere på bänkarna, man knuffade varann förvirrat och förtvivlat i sidorna. Hur skulle tiden bli?

— Sabla Haren, sa Den länge. Han gick nog ut för hårt i alla fall.

— O o oj, sa Den tjocke. Såg du, Bobbe nästan gick i mål?

— Det var Harens fel, sa Den länge. Oj oj oj.

Och det var som de flesta hade börjat befara: tiden räckte inte. Högtalarrösten var allvarlig, sorgsen. Först stod alla tysta, lamslagna. Alla tittade ner på den gröna mattan. Bobbe och Haren Pettersson bars in.

Plötsligt vaknade alla till liv, alla förstod det: tiden hade inte räckt . . . sekunden hade inte flugit! Den tjocke kände tårarna. Plötsligt vände han sej mot Den länge med ilska i blicken. Han sa:

— Var har ni gjort av min hatt?

— Hatten? sa Den länge förvånat. Vicken sabla hatt?

— Ni har ju kastat bort min hatt, sa Den tjocke.

— Dra åt skogen med era hattar, sa Den länge. Dom kan ni ha reda på själv!

Och alla var förvandlade. Man knuffades och trampades vid utgångarna. Bara solen lyste som förut, men ingen såg solen. Vinden var mjuk, mild, men förgäves.

— Det var en jäkel som knöck min hatt, klagade Den tjocke och tittade efter Den länge, men denne var för länge sedan försvunnen.

SANN SAGA OM . . .

(Forts. fr. sid. 15.)

Hos de gamla germanerna betraktades skägget som något mycket hedersamt, och att endast rycka ut några skäggstrån på någon betraktades och straffades också enligt den äldre germanska lagen som den blodigaste förnärmelse. Först på Karl den stores tid inträdde bland de germanska folken en reaktion mot skägget — nota bene helskägg. Karl den store lär nämligen ha varit den förste, som bar endast mustascher — s. k. ”preussare” — och så spred sig ”överbäppsskägg” bland hans folk. I all synnerhet kopierades det nya modet av de nordfrankiska folken, genom vilka det sedan med Vilhelm erövraren kom över till England. Karl den store höll f. ö. styvt på sitt decimerade skägg, vilket måhända framgår av, att han ofta nog svor vid sin mustasch lika frejdigt som någonsin en oriental vid sitt helskägg, även om han för säkerhets skull också brukade tillfoga namnet på ett eller annat helgon.

Under medeltiden uppblussade den hela kristenheten skakande ”striden om påvens skägg”. När därvid den österländska och den västerländska kyrkan separerade och kom på krigsfot mot varandra, blev skägg resp. skägglöshet de mest iögonenfallande härtecknen. De romersk-katolska påvarna och prästerna slätrakade sig — och gör så än i dag — medan däremot de grekisk-katolska metropoliterna och kyrkotjänarna behöll sina ärevördiga patriarkskägg, som de alltjämt bär till tecken på sin värdighet.

Denna allvarliga storm inom kristenheten framkallades av ett av påven Alexander III år 1170 utfärdat förbud mot prästskägg. Förbudet upprätthölls strängt, vilket bäst framgår av följande exempel: Biskopen i Clermont, Guillaume Duprat, som på 1500-talet grundade jesuitkollegiet i Paris, hade — trots förbudet — det präktigaste skägg som tänkas kan — alltför präktigt för en biskop, tyckte domkapitlet, som enhälligt beslöt att tvångsraka honom. Skakad i sitt innersta tog den skäggkäre biskopen till schappen och flydde Hals över huvud till sitt lantställe utanför staden, där han blev sjuk av ilska och dog efter en vecka.

Om i biskop Duprats fall en tragedi comique blev följden av en vägran att raka av sig skägget, så gav i Ludvig VII:s fall ett avrakat skägg upphov till en miljoner gånger värre katastrof och åtskilligt världshistoriskt trassel. När sålunda den gode Ludvig på sina bisko-

pars uttryckliga begäran rakade av sig sitt kungliga skägg, blev han i sin äventyrliga och lite vidlyftiga gemåls ögon så obeskrivligt löjlig och föraktligt, att hon bums vände sin håg till andra karlar och då endast till skäggbevuxna sådana. Det blev stor skandal och kunglig skilsmässa i Frankrike, varpå den äventyrliga Eleonore — så hette gemålen — gifte om sig med den skäggige greven av Anjou, som sedermera blev kung Henrik II av England. Som morgongåva i sitt tidigare äktenskap ägde den skäggtosiga Eleonore de rika franska provinserna Guyenne och Poitou, och det var tvisterna om dessa, som i sin tur gav upphov till de blodiga krig, som i 300 år hemsökte Frankrike och som kostade landet i runt tal 3 miljoner man. Allt detta bara för att en man gått och rakat av sig skägget utan att först fråga sin hulda maka om lov.

Kom sen och säg, att inte skägget skrivit världshistoria . . .

På 16- och 1700-talen uppenbarade sig skägget i de mest skilda former: lansspets, svalstjärt, treudd, solfjäder, rävsfans etc. Fullfjädrade skäggsnobbar färgade sina välansade hakprydnader med en särskild sorts bets, lockade det och insmorde det med välluktande oljor och för att inte få det tillrufsats under sömnen förvarade de det nattetid i en särskild ”skäggpåse”, som snördes till om hakan.

*

Franska revolutionen åstadkom, efter en längre skägglös period, skäggets återuppblomstring för en tid. Skägget blev då ”den frie demokratens” speciella kännetecken. Efter revolutionen år 1848 förbjöds emellertid den franska militären att bära — som uttrycket lydde — ”demokratiskt helskägg”.

Skägget har haft många förespråkare genom tiderna, men också många fiender. Till den senare kategorin hörde bl. a. den skägglöst finhylte kejsar Napoleon, som inte ens tålde att hans generaler och ämbetsmän bar skägg. Också Goethe hatade skägget, som han fann oestetiskt, och Schopenhauer gjorde gällande, att skägget kommer att försvinna i och med kulturens fortsatta framåtskridande.

Tja, den som lever får se . . .

Osvuret är emellertid bäst, och skulle en skäggpriidd man svära på den saken, kan han riskera att det går för honom som för en bonde, vilken en gång skulle svära vid sitt skägg, men svor så att han fick skägget i handen, vilket betraktades som ett avgörande bevis för hans mened . . .

SKOMAKAREN OCH DE ONDA...

(Forts. fr. sid. 17.)

pade i golvet. Våga inte komma med invändningar, utan tänk på att du bara är en skomakare, hurdan karl du än råkar vara! Din pratmakare! Du duger ju inte till att göra skor! Akta dig så att jag inte ger dig på käften! Men vad är det du kommer för?

— För att få mina pengar, herrn.

— Vad då för pengar? Ge dig iväg! Du kan komma igen på lördag. Se till att han kommer ut, karlar.

Men genast erinrade han sig, hur kunderna drivit med honom själv, och han blev dyster till sinnes, och för att trösta sig tog han fram en späckad plånbok ur fickan och började räkna sina pengar. Han hade massor av pengar. Men han ville ha ännu fler. Den onde i de svarta glasögonen hämtade ytterligare en plånbok åt honom, och fast den var tjockare, ville han ha en ännu större, och ju mer han räknade, desto missnöjdare blev han.

Fram på kvällen kom den onde till honom med en reslig, högbröstad dam i röd klänning och talade om för honom, att detta var hans nya fru. Långt in på natten fortsatte de att kyssas och äta konfekt. Den natten låg han på en mjuk fjäderbolster och vräkte sig från den ena sidan till den andra och kunde rakt inte somna. Han var orolig.

— Vi har ju så mycket pengar, sa han till sin fru. Tänk om en tjuv kommer och tar dem. Kan du inte ta tändsticksasken och gå och titta efter!

På hela natten fick han inte en blund i ögonen, och ideligen måste han kliva ur sängen för att undersöka om kassaskrinet var i behåll. I kyrkan var alla lika, antingen de hade pengar eller inte. När Fjodor var fattig, brukade han be så här, då han var i kyrkan: "Herre, förlåt mig mina synder!" Detsamma bad han nu, sedan han blivit rik. Vari bestod då skillnaden? Efter döden skulle det inte ösas guld och ädelstenar över den rike Fjodor, utan han skulle läggas i samma svarta jord, dit också de fattiga kom. Fjodor skulle brinna i samma eld som den där skomakarna försmäktade. Fjodor fann det motbjudande. Dessutom var han tung i kroppen efter den rikliga middagen, och i stället för böner fylldes hans huvud med irrande tankar på penningkistor, på tjuvar och på sin egen förtappade själ, som han sålt till djävulen.

Han var ursinnig, när han kom ut ur kyrkan. För att jaga bort sina onda tankar, började han sjunga för full strupe, som han så ofta gjort tidigare. Men

knappt hade han börjat, förrän en polis kom rusande och gjorde honnör och sa: — Herrn, det går inte an att fint folk sjunger på gatan. Ni är väl ingen vanlig skomakare heller!

Fjodor vände ryggen åt kyrkan och började undra, vad han skulle förströ sig med.

— Herrn! skrek en gårdskar. Herrn skall inte pressa sig så hårt mot staketet. Annars blir pälsen förstörd.

Fjodor gick in i en butik och köpte sig det finaste dragspel han kunde komma över, och sedan gick han ut på gatan och började spela. Alla som passerade förbi honom pekade finger åt honom och skrattade.

— Tänka sig att han är en fin herre! tog hyrkuskarna i. Och så betar han sig precis som en skomakare...

På hela natten fick han inte en blund i ögonen.

— Nej, det går verkligen inte an att en fin herre uppträder så opassande sa en polis. Rätt vad det är bär det väl in på krogen också!

— Herrn, ge oss en allmosa för Kristi barmhärtighets skull! jämrade sig tiggarna, som nu trängde sig på Fjodor från alla håll. Ge oss en allmosa.

Förr, när han varit skomakare, hade tiggarna inte fäst sig vid honom. Men nu kunde han knappt komma ut fläcken för deras skull.

Där hemma hittade han sin nya fru, en dam klädd i grön kofta och röd kjol. Han ville skämta med henne. Men knappt hade han givit henne en lätt smäll där bak, förrän hon ursinnigt utbrast.

— Vad är det för fasoner! Du betar dig ju som en bondknöl! Du kan då verkligen inte umgås med damer! När man älskar dem, skall man kyssa dem på handen, och det går verkligen inte an att slå dem.

"Vad livet är djävligt!" tänkte Fjodor. "Överallt finns det folk! Och för deras skull får man inte sjunga och inte spela dragspel och inte skoja med ett fruntimmer... Tvi!..."

Han hade just hunnit sätta sig ner med sin dam för att dricka te, då den onde i de blå glasögonen visade sig och sa:

— Nu har jag gjort mitt, Fjodor Pan-telejijjtj. Nu skall ni skriva under och betala på en gång. Nu vet ni, hur det känns att vara rik, så nu är jag färdig med er!

Och han släpade med sig Fjodor ner i helvetet direkt till sin ugn, och djäv-larna kom flygande från alla håll och skrek:

— Din dumbom! Din pratmakare! Din åsna!

I helvetet luktade det fotogen alldeles förskräckligt, så att man knappast kunde andas.

Och plötsligt försvann alltsammans. Fjodor öppnade ögonen och fick syn på sitt bord, skorna och den osande lampen. Lampglaset var alldeles svart, och från den lilla lågan på vecken välldes det fram en stinkande rök som ur en skorsten. Bredvid honom stod kunden i de blå glasögonen och skrek ursinnigt:

— Din dumbom! Din pratmakare! Din åsna! Jag skall minsann lära dig, din skojare! Jag beställde skorna för två veckor sen, och de är inte färdiga än! Du tror visst att jag har tid att ränna hos dig efter mina stövlar fem gånger om dan! Din bedragare! Din fähund!

Fjodor skakade på huvudet och tog itu med skorna. Kunden fortsatte att gräla och ösa hotelser över honom. När han slutligen lugnat sig, frågade Fjodor dystert:

— Men vad har herrn egentligen för sig?

— Jag gör bengaliska eldar och raketer. Jag är pyrotekniker.

Skorna var färdiga till julottan. Kunden fick dem, och när Fjodor fått betalning, gick han själv till kyrkan.

Ute på gatan for fina vagnar och släddar med björnskinnsfällar fram och tillbaka. Bland det enkla folket på trottoaren gick det köpmän, officerare, fina damer... Men Fjodor kände sig inte avundsam mer, och klagade inte över sitt öde. Nu tyckte han, att de fattiga och de rika hade det lika illa ställt. Den ena parten kunde få åka i fina vagnar och den andra parten kunde få sjunga för full hals och spela dragspel. Men i det stora hela väntade dem samma öde, samma grav, och livet var inte sådant, att man ville ge ens den minsta gnutta av sin själ till den onde för dess skull.

Tolv julgäster kom till Julhöjdens fashionabla högfjällspensionat.

Det visade sig så småningom, till värdinnans gränslösa förtjusning, att alla tolv var synnerligen kända personer. Ja så kända, att man kan kalla de flesta världsberömda.

Och det märkligaste av allt var att de tolv kom nerdimpande — eller kanske snarare uppdimpande — på Julhöjden från alla tider och alla länder. Utan att ta ringaste hänsyn till tid eller rum.

Men därför blev det också en julpristävling i Status. Kan ni identifiera det celebra dussiniet med hjälp av de följande tolv små scenerna, skildringarna och citaten?

Gösta Knutsson

1.

Den första av gästerna gjorde sin entré med fasta, bestämda steg. Han hängde upp sin trekantiga hatt i tamburen och spände ögonen i värdinnan, som gjorde en vördnadsfull nigning. Hon beslöt sig genast för att ändra matsedelns "Coupe Melba" till "Coupe Elba".

2.

Avlyssnat telefonsamtal:

"Hallå ja — ja tjänare, det är jag, jag har kommit till Julhöjden nu... Jo för all del... men hördu, jag glömde min hammare... ja, det finns en del skumma typer här, jag måste nog ha den... kan du skicka den? Det vore hyggligt... tack ska du ha... hälsa Fröja..."

3.

Alldeles lagom tills den tredje gästen anlände, lade värdinnan mycket passande fram "Hemmen i nya världen" på stora bordet i sällskapsrummet. Gästerna brukar sätta värde på en sådan liten uppmärksamhet.

4.

Till gäst nr 4 anlände på själva juldagen följande telegram från Athén:

GLÖM INTE ATT SÄTTA PÅ DIG DUBBLA STRUMPOR STOP DU FÅR INTE VARA UPPE LÄNGRE ÄN TILL ÄTTA PÅ KVÄLLARNA STOP TILLTALA INTE FRÄMMANDE DAMER STOP X

5.

Den femte gästen skrev in sig i resandeboken som J. Goldschmidt. Och det hette hon också mycket riktigt. Men mera känd är hon otvivelaktigt under ett annat namn.

6.

"Tack, jag har inte så stora pretentioner", sa sjätte gästen, när värdinnan undrade om han ville ha rum med egen toalett. "Jag är van att leva primitivt", sa han. "Roligt att det är fredag i dag förresten..."

7.

En underlig herre! I stället för sitt namn ritade han fjorton punkter i resandeboken...

8.

Så fort nr 8 kom till pensionatet, begav han sig ut på en lång skidtur. Han föreställde sig som Eriksson, och han hade ett ansenligt skägg.

9.

"Jag har kommit hit", sa nr 9, "bara för att vederlägga det lögnaktiga påståendet att jag aldrig skulle ha lämnat min födelsestad Königsberg."

10.

Sagt om gäst nr 10:

"Hon är då verkligen söt och nätt!"

"I danslystnaste laget för mig!"

"Nu skulle stora syster se henne!"

"Om hennes far hade fått leva, hade det nog varit annorlunda!"

"Var det inte ändå lite fjäskigt av värdinnan att laga plumpudding enkom för den där lilla jüntungen!"

11.

Elfte gästen läste sagor för värdinnans barn om kvällarna. Han väckte uppmärksamhet bl. a. med sina stora galoscher — men barnen kallade dem "lyckans galoscher".

12.

Och så var det tolfte gästen. Eftersom han var en stor skald, ville värdinnan gärna att han skulle skriva något poetiskt i gästboken. Han såg tänkande ut, och så skrev han de två orden:

Fall, julesnöl!

(Dessa båda ord byggde skalden sedermera ut till en stor dikt.)

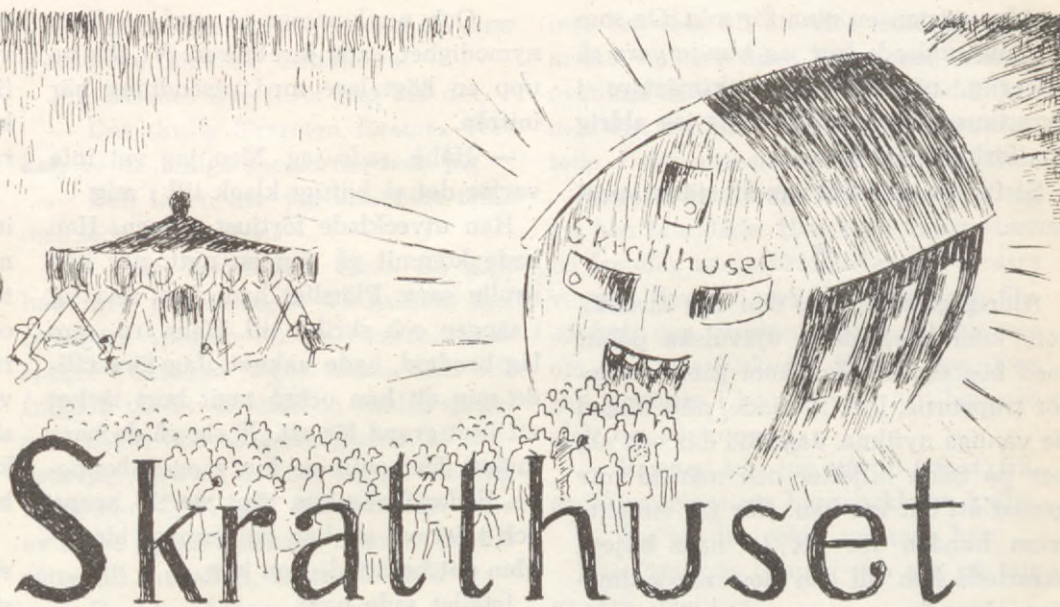
★

Det gäller alltså att identifiera julgästerna enligt ovanstående och sätta upp dem i nummerföljd. Tydligt skrivna lösningar (endast en lösning i varje kuvert) skola vara Status redaktion, Kocksgatan 15, Stockholm, tillhanda senast den 15 januari 1955.

Tävlingskuverten skola vara märkta "Tolv julgäster". Lösningarna och pristagarnas namn — glöm ej att ange namn och adress — kommer i Status februarinummer 1955.

Kontantpriser utdelas till tävlingsvilliga deltagare. Första pris 100 kr., andra pris 50 kr., tredje pris 25 kr., fjärde pris 15 kr., femte pris 10 kr. Dessutom tre tröstpris 6:e—8:e pris Status under ett år.

Skrattuset

Av Ivar Lo-Johansson

VID MIN ANSTÄLLNING i det stora tivolit vart jag vaktmästare för de tjugo skrattspeglarna.

Direktören bad mig komma upp på kontoret en middag och sade:

— Ni som har fått gråa hår, fast ni är så ung, kan behöva höra glada människor omkring er. Om ni har lust, ta hand om skrattspeglarna från och med i morgon. Se efter så de inte sparkar sönder någon.

Så tog jag hand om skrattspeglarna. De hängde i dubbla rader i ett rum högst uppe på toppen av det ljusgula skjulet i stora tivolit. Man kom dit genom en trång gång. Nedanför satt en grön dam och sålde biljetter, som jag sen hade att riva och makulera.

Jag såg henne sällan. Så fort jag tagit hand om skrattspeglarna, kunde jag aldrig lämna min plats i övre ändan av gången. Där var jämt fullt av folk som trängde på för att komma in. De ville in och skratta. Jag stod där dag efter dag och kväll efter kväll och lyssnade på skrattet, som bullrade kring mig som i en tom tunna.

Nästan varje besökare visste i förväg på ett ungefär hur en skrattspegel fungerade. Men likväl gick man och tittade i den. Här fanns det som sagt ett tjugotal. Det var dels konvexa, dels konkava speglar. Somliga var både konvexa och konkava. När man ställde sig mittför, såg man antingen ut som ett hus eller också som en liten klocka, nästan som en pingla. Eller också blev man som en smal, gänglig lian. Eller också fick man elephantiasis, i både huvudet och fötterna.

"Hos statarsonen Ivar Lo-Johansson blir realismen naturalism, en proletär naturalism, som både i sin samhällskritik, sitt erotiska intresse och sin förkärlek för teori och program (den kollektiva romanen) erinrar om åttiotalet och Zola, med vars massiva skildringar hans egna vidlyftiga verk förete en viss likhet."

Om "statarsonen" Ivar Lo är nöjd med ovanstående karakteristik av professor E. N. Tigerstedt i Svensk litteraturhistoria vet vi inte, men att han är en författare som står med båda fötterna på jorden och säger vad han har på hjärtat, det vet vi alla. Att han sagt åtskilligt tänkvårt i de senare årens debatt om det moderna Social-Sverige behöver man heller knappast påminna om. Om nu Ivar Lo har ett "program" så är det under inga förhållanden inte uppdraget inom snäva gränser — därom ger följande, kortfattade meritlista en finger-visning: MANA ÅR DÖD (1932), GODNATT JORD (1933), KUNGSGATAN (1935), STATTARNA I—II (1936—37), BARA EN MOR (1939), JORDPROLETARERNA (1941), GENIET (1947) m. fl. De nämnda kan kanske räknas till de äldre klassikerna — under senaste tiden har han bl. a. sysslat med åldringsproblemen och en självbiografisk skildring, vars första del, Gårdfarihandlaren, blivit en stor succé. Fortsättningen väntas säkerligen med stor spänning i litterära kretsar. Novellen "Skrattuset" som vi återge här med författarens vänliga tillåtelse har åtskilligt att säga oss i dag som lever i en värld, genomträngd av röster och bilder — "mannen som sände ut tystnad" finns med i UNGDOMSNOVELLER, som kom ut på Bonniers förlag 1948.

Jag fick lära mig mycket. Om en ställde sig mittför spegeln, och en annan ställde sig vid sidan och tittade, så blev effekten störst. Detta blev nästan till en fix idé hos mig. Jag sade åt besökare, som var i sällskap:

— Ställ er mittför, ställ er litet åt sidan, så får ni se!

Det gjorde man. Jag kan ännu när som helst inom mig höra hur man skrattade.

I början brukade jag gå och promenera litet av och an inne i rummet. Så fort besökandeströmmen tunnade av för några minuter gjorde jag det. Jag tyckte det blev långsamt att alltid stå och stirra därute i gången. Jag hade ju mitt arbete i skrattrummet. Jag kunde spegla mig gratis hur mycket jag ville.

Men jag ledsnade snart på det. Jag fick ont i huvudet av allt skrattet och av speglarna. Det blev alldeles för mycket skratt för mig. Jag började snart nog plågas av att ständigt och jämt höra människor så glada.

Ibland var jag emellertid tvungen att ta mig en tur genom kammaren. Det var när någon besökare stuckit sig in utan biljett eller när det var något annat fel därinne. Då såg jag, allteftersom jag gick, hur jag växervis blev pingla och lian, stor som ett hus eller liten som den minsta dvärg. Mitt ansikte blev alldeles förvridet. Det var svårt att få det rätt igen.

Jag hörde hur roligt de andra hade. Men själv hade jag det inte så värst roligt. Jag vande mig att gå med blicken riktad rakt fram. Spegelarna vid väggar-

na blev nästan en pina för mig. De som såg mig undrade hur jag kunde vara så allvarlig, när jag var vaktmästare i skratthuset, men det försökte jag aldrig ens förklara för dem.

Så fick jag till slut agg till själva speglarna.

*

Aldrig glömmar jag den dag direktören kom med detta djävulska påhitt med högtalaren. Han kom gående upp för trapporna, litet flåsande, mitt ibland de vanliga nyfikna. Jag stod där och såg ner på mina biljetter och märkte inte genast att det var han. När jag sträckte fram handen för att ta hans biljett, skrattade han till och slog mig godmodigt på axeln.

— Spegelarna går bra i år, sade han.

— Visst, direktörn, svarade jag. De går åt som smör.

— Ni menar väl inte att de slår sönder dem, undrade han.

— Nej, sade jag och kom plötsligt av mig. Det menar jag visst inte.

Just då kom en äldre herre med sin hustru i sällskap. Han ställde henne mot en av de konvexa speglarna, där hon såg ut som en flugsvamp eller som en liten klocka, och hennes fötter såg ut som en kläpp. Ansiktet blev ohyggligt förvridet.

— Där ser du hur du ser ut, sade mannen allvarligt.

Det föreföll att vara en hämnd, som han tog ut efter en lång väntan.

— Tyst med dig, sade kvinnan endast. Hon skrattade.

Direktören, som hörde det, började skratta han också. Det var som om luften varit fylld av en bacill, som nödvändigt måste smitta alla. Endast jag stod allvarlig mitt i denna av skratt skakande människomassa.

— Man är väl nöjd för sina pengar, undrade min principal och tycktes i förväg tvärsäker om svaret.

— Visst är man det, sade jag. Man skrattar ju i ett kör.

Så gick han ett par slag i gången och inne i rummet och kom tillbaka igen. Det syntes att han hade något mera på hjärtat. Han talade om att den förre vaktmästaren för speglarna blivit satt till dvärgarna. Dvärgarna spelade handklaver i tältet nedanför det gula skjulet. Jag visste det redan. — Det passade honom bättre, sade han. Det var så dystert där. Den andra vaktmästaren var glad ändå. Han hade naturhumör, han var inställd på att vara glad, vad som än inträffade. Sådana går det alltid bra för.

— Och nu kommer vi med en liten nymodighet, sade direktören. Vi ska ha upp en högtalare med utsändning här inifrån.

— Håhå, sade jag. Men jag vet inte varför det så häftigt klack till i mig.

Han utvecklade förtjust planen. Han hade kommit på den en natt, när han skulle sova. Plötsligt hade han rest sig i sängen och skrikit till. Hans fru, som låg bredvid, hade vaknat. Jag föreställde mig att han också tagit bort täcket ett litet grand för att slå sig på de bara knäna. Han ville se hur magen hoppade. Sedan hade han vänt sig till henne och talat om att han fått en stor idé. — Men det berättade han inte.

Istället sade han:

— Jag har ju varit en åsna hela tiden. Här finns ett helt rum där människor bara skrattar. Ute i det övriga tivolit har man ju också roligt. Men man skrattar i alla fall inte i ett kör som man gör här. Det är ju kompletta vansinnet att alla skrattåskorna i onödan skall rulla ut i rymden. Varför inte uppsamla dem, använda dem mera? Dra musten ur dem, in till mörken?

— De är väl inte förgäves så snart en människa — vad skall jag säga — skrattat ut skratten en gång, invände jag.

— Vad sa?

— Skratten är ju vissna efter en användning, försökte jag förklara bättre.

— Vad nu då, frågade han och blev ond. Stretar vaktmästarn emot mina planer? Är vi inte eniga om hur firman sköts?

— Det är direktörns tivoli, sade jag. Direktörn gör som direktörn vill. Direktörn bestämmer.

— Jag skulle också tro det, sade han och lugnade sig litet. Och nu bestämmer jag att högtalaren med kopplingarna sätts in i morron dag. Vaktmästarn får komma hit tidigare och hjälpa till. Jag vill ha allt klart till om lördag.

Jag bockade och direktören gick.

— Det skall bli roligt, sade jag efter honom, när han skyndade nedför trappan.

Dagen därpå hjälpte jag montörerna att installera högtalaren. Och på lördagskvällen gurglade skrattsjoken ut över huvudena på alla tivolibesökarna. Det var som en slaga, som piskade rymden över dem.

*

Denna anordning är nästan det enda jag har emot direktören, som eljest var en hygglig och litet dum människa. Han satte in den kraftigaste högtalarapparat, som fanns att få, i skratthuset. Installationen blev ypperlig. Inte så mycket som

en ton förkom. Skrattet ekade ut mot var och en, som tog ett steg på det stora tivoliområdet. Det dråsade ned från taket av mitt gulfärgade skjul och skallrade ur jättetratten.

Men jag började snart nog undra, om inte detta laborerande med andra människors skratt ändå var ett brott. Direktören hade full rätt att ha sitt skratthus och sina skrattspeglar. Han hade också rätt att hålla vaktmästare där. Men jag var inte säker på om han hade rätt att skicka allt skrattet ut i luften. Det fanns kanske ingen lag som förbjöd det. Men hade han rätt till det ändå?

Jag såg så många olika slags människor därnedanför skratthuset på det vidsträckta nöjesfältet om sommaraftnarna. Det fanns sörjande i svarta slöjor, men jag tror inte att de var de allra sorgsnaste. Där gick människor som inte hade några sorgkläder, och jag såg att en del av dem försvann efter det att högtalarinrättningen hade satts upp på taket till skratthuset.

Det kom naturligtvis andra istället. Direktören förlorade ingalunda på det. Men jag, som stod däruppe och såg det mesta på mitt vis, tänkte på helt annat. Det var soliga och ljumma eftermiddagar redan på våren. Tivoliområdet låg som en åker med kvinnornas mångfärgade hattar likt saftigt lysande blommor mot den mörka jorden. Regn hade nyligen fallit. Det steg en sval doft av svalka och parfym upp till mig, där jag stod i gången. Man såg leenden och även allvarliga drag i ansiktena. Det var mången som bara gick och gladdes, verkligen gladdes, åt att vara till. Man begärde just ingenting särskilt av livet. Man ville bara ha fötterna på marken och huvudet i luften, ingenting mer.

Det kom ett femtital av dem upp i skratthuset på en gång, de kom framför skrattspeglarna, och de blev som galna. De skrattade så tungan hängde ut ur halsen på dem. Och allt detta skratt såndes på mindre än tiondelen av en sekund ut över hela nöjesfältet, över den mörka åkern med de mångfärgade blommorna, ut i doften av regnsvalka och parfym. Skratthuset satt och skällde som en hund från överdelen av det gula skjulet, där det var inrymt.

Jag undrade om man hade rätt att tvinga människor, som var glada förut, att skratta.

*

Från den tiden minns jag likväl några lustiga saker, som kunde lysa upp en kväll, medan jag stod därute i gången och rev biljetter. Det kom en ung kvinna tidigt en eftermiddag. Hon såg sig

inte genast om efter den tokigaste av skrattspeglarna. Hon skrattade inte ens, inte genast åtminstone. Hon gick och letade efter något, som jag inte förstod vad det var.

— Vad söker fröken? frågade jag förtrött, tummande mina biljetter. Och jag undrade samtidigt varför hon inte genast gick in och skrattade. En allvarlig människa i skratthuset tog jag genast som en, som det var något fel på. Därhän hade jag kommit.

Då såg jag att hon tog åt hatten. Hon tog åt huvudet med bägge händerna. Hon såg lite generad och mycket förvånad ut.

— Jag trodde ni hade en vanlig spegel här, sade hon till slut. Men det har ni inte?

Det var en som kommit för att se sig sådan hon var. Sådana underliga ting kunde inträffa även i skratthuset. Men när det inte fanns någon vanlig spegel, så gick hon ändå bort och såg sig i skrattspeglarna. Hon började storskratta hon med. Högtalaren tog upp ljudet och förde det ut över nöjesfältet. Hon glömde snart bort vad hon hade kommit för.

— Hur kunde jag vara så dum, sade hon ursäktande då hon gick.

Händelsen gjorde trots allt ett visst intryck på mig. Och då mindes jag ett annat fall, som inträffat några dagar tidigare. Det hade kommit en full karl upp i skratthuset. Han såg inte särskilt berusad ut, när han lämnade ifrån sig biljetten, och han fick passera för att komma in till de andra och skratta med. Men det var en fyllhund. Det syntes smart nog. När han kom fram till den stora konvexen, damp han som en säck. Han tålde inte se bilden. Jag fick låta skaffa bort honom.

Jag gick till direktören och sade att det i Tyskland fanns en lag, som påbjöd en riktig spegel i alla skratthus. Man hade där förutsett fall som det inträffade. Damen som velat se hur hatten satt, nämnde jag inte. Men jag multiplicerade gubben, som varit full och ramlat igenom och ställt till obehag för hela skratthuset.

Nu skulle det inom kort komma en lag för Sveriges vidkommande också. Jag värdjade till direktören att vara den första, som satte in en riktig spegel, den första att vara modern. Det skulle betala sig för framtiden. Han kunde annonsera det.

— Bilderna går inte ur minnet på en del, sade jag. En del går ut på stan med bilderna kvar i hjärnbarken. De kommer inte ifrån dem.

— Så har man än mer roligt för sina trettio öre, försökte direktören.

Jag låtsades inte fästa mig vid det.

— Det skulle förresten förstora verkan av de tokiga speglarna, sade jag.

— Den lagen har jag inte hört talas om, sade direktören.

Han var betänksam först. Så gick han med på förslaget. Vi kallade den nyinsatta spegeln för en "korrektions-spegel". Och när någon sedan kom och frågade varför vi hade en vanlig spegel mitt bland alla skrattspeglarna, så svarade jag bara att det var lag på det. Jag skildrade några fall, där folk fått dille av att se sig förvanskade utan att kunna rätta till intrycket, innan de gick ut.

— De blir sådana de ser sig i speglarna. För all tid.

— Asch, menade man och sköt fram litet tvivel.

— Jo, sade jag bestämt. Jag vred biljettknippet i handen som en van vaktmästare och visade ett bekymrat uttryck. Det verkade.

— Är det möjligt? frågade någon.

Sedan märkte jag hur en del gick och tittade i "korrektions-spegeln" innan de gav sig av från skratthuset. Men mesta glädjen hade jag dock själv av anordningen med den riktiga spegeln. Jag gick och såg i den för att hålla mig själv i form. Och jag tyckte att jag tog hämnd på direktören för att han sände allt visset, använt skratt ut över det väldiga tivoliområdet.

Ungefär tre veckor efter det jag tagit hand om skrattspeglarna, inträffade en händelse. Det var en måndag. Jag minns det säkert, därför att jag var alldeles mör av skrattet från dagen förut, som varit en söndag och den största publik-succén i hela skratthusets historia.

En blek herre hade kommit uppför trapporna och stigit rätt in utan att stanna eller se sig om. Det stod ett par flickor där förut och en fyllig dam, som bara skrattade. Det lät som om man dragit några bjällror upp och ner genom strupen på henne. Ett och annat skratt lät ytterst rått, men det brukade ofta inträffa, då man skrattade i tomning, då man liksom hade skrattat av sig allt skratt men ändå höll på att skratta ännu en stund av bara farten. Den nykomne gick och ställde sig framför en spegel.

— Vaktmästarn, sade han.

Jag gick och ställde mig bredvid honom. Han såg inte särskilt tokig ut i spegeln. Jag hade gjort den iakttagelsen förut — det fanns människor som skrattspeglarna liksom inte bet på. De kunde inte göra dem helt vidriga. De kunde

inte ens låta bli att visa fram ett eller annat vackert drag hos dessa, ack så ovanliga besökare. Men det egendomliga med den här karn var, att han inte skrattade. I det avseendet var han originell.

När jag kom fram till honom såg jag att han blundade. Han hade råkat stanna framför konvexkonkaven på vänstra väggen. Spegeln slet i hans bild och försökte få den vansinnig. Men det var som om den inte lyckades få isär den. Den slet förgäves i hans armar och ben och gick bet på kuppen.

— Varmed kan jag stå till tjänst, frågade jag, oviss om han verkligen kallat.

— Jag sänder också ut, sade han.

Han öppnade ögonen och såg på mig ganska likgiltigt.

— Vad sänder ni ut? frågade jag honom ungefär lika stilla.

— Jag sänder ut tystnad, svarade han bara.

Och så gick han.

*

Denna händelse grep mig på något sätt mycket djupt. Jag funderade allvarligt på att ta avsked från skratthuset med speglarna den dagen. Av tidningarna och ett fotografi såg jag senare att mannen försvunnit. Efter ännu ett par dagar såg jag att man funnit honom död i ett vatten strax utanför Stockholm. Han hade legat och sänt ut tystnad. Jag minns att jag då tänkte den tanken.

Sedan stannade jag endast en kort tid i skratthuset. En dag kom en hel skola på besök på tivolit. Det var en hel liten skola uppifrån Lillherrdal. När rundturen bland attraktionerna var i det närmaste färdig, kom man också upp och tittade på skrattspeglarna. Pojkarna från obygdén stod där i långa rockar och betraktade misstroget alla mina buktiga speglar. De gick därifrån utan att bry sig om ifall de funnits eller ej.

Då tyckte jag mig se att hela skratthuset befann sig vid undergångens brant. Skrattet därinne blev mig till ett dödsrossel.

— Sådant kan bara staden hitta på, sade jag till mig själv. Nu vill jag bort.

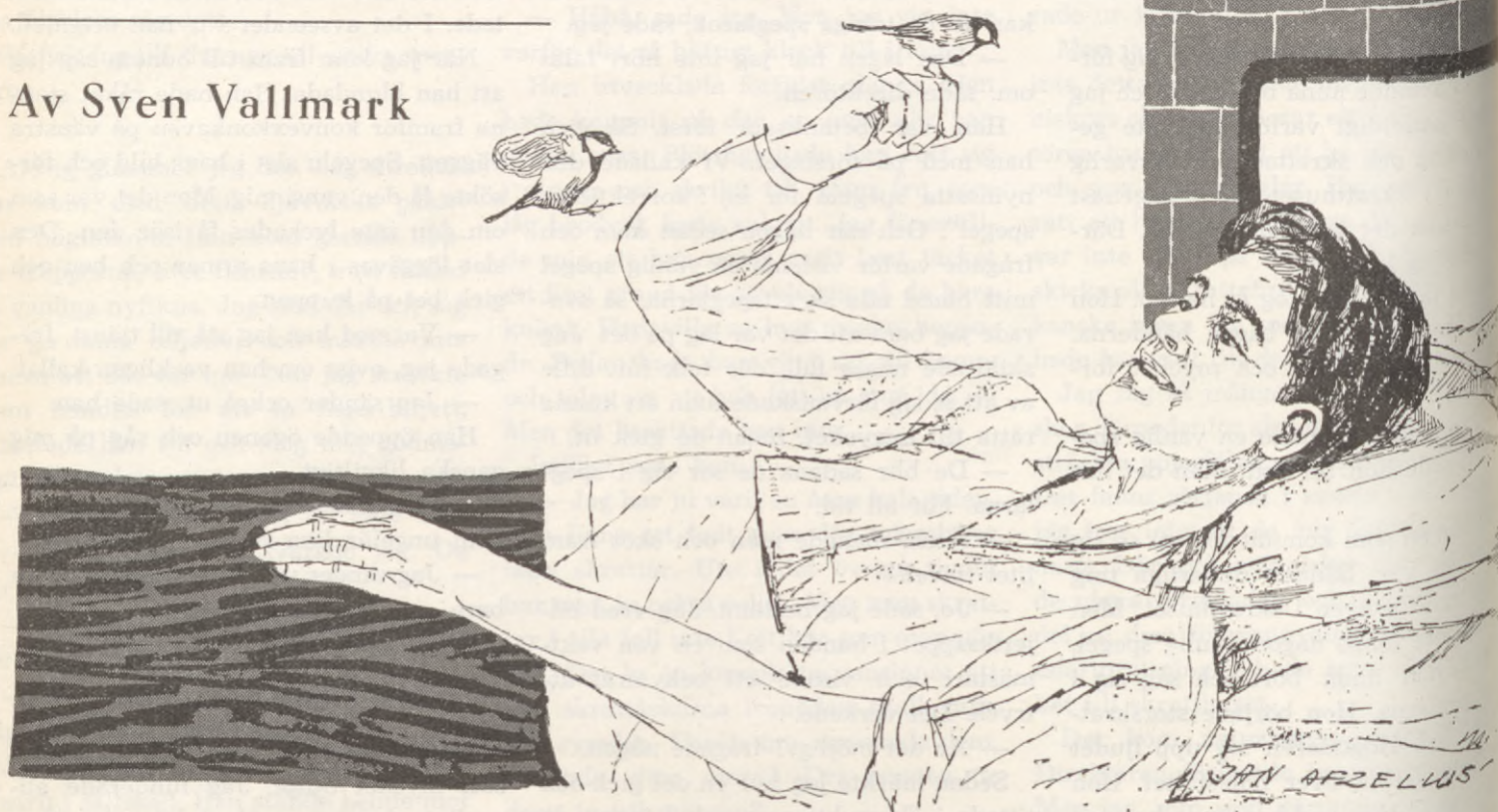
Dagen efter avsåg jag mig platsen vid de buktiga speglarna och reste ut till landet, där det då var sommar och gröna träd. Jag ville spegla mig i sjöar med friskt vatten. Jag ville se en människa födas någonstans.

Därute på landet var jag hela sommaren. En dag läste jag i en tidning, att skratthuset hade måst utvidgas. Det gick så bra.

— Jag sänder ut tystnad nu, upprepade jag för mig själv.

Mina talgoxar

Av Sven Vallmark

NÄST HUMLOR, igelkottar, nyckelpigor och möjligen en del andra tycker jag bäst om talgoxar av alla levande varelser. De har en trevlig färg, är gladlynta och livliga, har ett angenämt läte och finns att träffa året runt. Om bara solen uppmuntrar dem det allra minsta, stämmer de upp sin lilla sång redan i kalla januari, vilket tyder på en anmärkningsvärd vitalitet. De är orädda och sällskapliga utan att vara fjäskiga, och några av dem har under en tid hedrat mig med sitt närmare umgänge. Därvid beredde de mig mycken trevnad, men jag hoppas, att jag med hjälp av hasselnötskärnor lyckades någorlunda utjämna balansen, så att ingen tacksamhetsskuld från någondera sidan numer tynger vårt förhållande och att båda parter kan se tillbaka på det med bibehållen självaktning.

Någon vecka före jul 1943 lades jag in på ett isoleringsrum på Österåsens sanatorium för att ta igen mig ett slag och försöka läka ut en nytillkommen cavern i min icke opererade lunga. Redan första dagen fick jag se, hur först en talgoxe och sedan ytterligare en slog sig ned på överkanten av perfektfönstret, som stod på glänt. De tittade på mig med pigga, nyfikna ögon och kom tydligen överens om att jag var ny på rummet och borde behandlas med en viss reservation till en början, varför de ef-

ter en kort inspektionstitt hastigt flög ut igen. Nu hade jag sen tidigare sanatorievistelser haft en del att göra med talgoxar inne på sjuksalarna, och jag beslöt mig för att om möjligt knyta närmare bekantskap med mina trevliga besökare.

Jag knäckte några hasselnötter och lade upp en frestande liten hög på skrivbordet alldeles under fönstret. Det dröjde inte länge, förrän talgoxarna var tillbaka uppe på fönsterkanten. Nästan genast fick de syn på nöterna, och den djärvaste gjorde en liten flygtur nedemot bordet men vågade sig inte ända ned till nöthögen. Det var först efter upprepade undersökningsexpeditioner, som han till sist vågade hugga en nöt i näbben för att blixtnabbt studsas upp och försvinna ut. Nu blev det fart också på den andra talgoxen, och efter några raska turer hade de plockat åt sig alla nöterna. Möjligen hade de något upplag någonstans — säkert var sitt i så fall, det förstod jag senare. Jag har nämligen svårt att tro, att de kan ha hunnit sätta i sig nöterna mellan vändorna, eftersom det förflöt så pass kort tid mellan besöken. Men det är ju möjligt, att det var fler än två talgoxar, som hälsade på redan första dagen, fast jag inte kunde hålla isär dem.

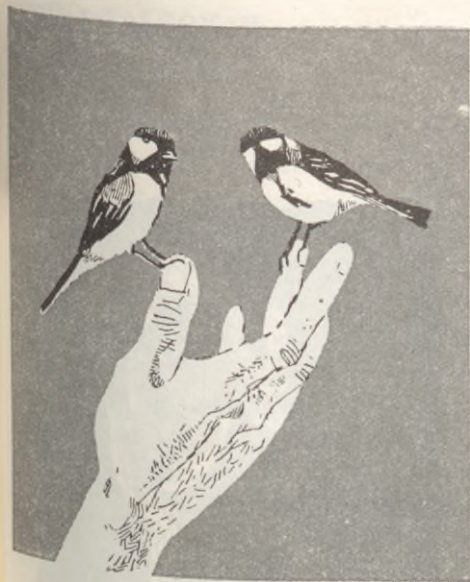
Följande dag lade jag, utom på skrivbordet, några nötter också i fotändan av

min säng ovanpå överkastet. Och efter en stunds betänksamt avvaktande på sänggaveln vågade sig talgoxarna på också de nöterna. Nästa steg blev att jag placerade några nötter på mitt matduksbord invid huvudgården, och även till denna vanskliga plats framträngde mina gäster snart nog.

Då övergick jag till att lägga en nöt i min öppna hand, som låg på sängöverkastet. Det tog en tid, men så dök den modigaste talgoxen ner på nöten, högg den i näbben och stack ut genom fönstret.

Under tiden hade åtskilliga talgoxar börjat frekventera isoleringsrummet, och jag lärde mig efterhand att skilja mellan sex olika fåglar. De nötter jag fick till jul gick åt med strykande fart. Det var inte så alldeles lätt att komma över dem under dessa krigstider, och jag var ett slag orolig för att mina förråd inte skulle räcka till. Men hyggliga kamrater spädde på dem, så att jag aldrig behövde införa någon ransoneringsdrig.

Jag gav besökarna namn. Och det var särskilt två, som jag kom att fästa mig vid. Det ena var en liten luggsliten fågel. Färgerna var matta, och den svartteckningen oskarp. Den såg betryckt och kuvad ut, när den var tillsammans med de andra och jag tänkte mig att det var en hane, som när den tiden kom levde i ett mindre lyckligt äktenskap.

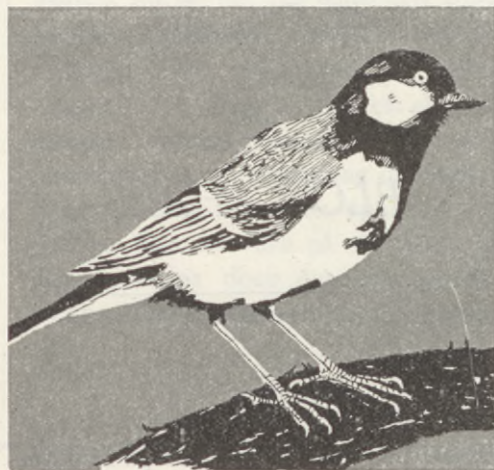
Eljest var han pigg och företagsam och ovanligt modig eller kanske dum, vilket möjligen är samma sak, och det var han som hade inlett nötsökarexpeditionernas rad. Jag kallade honom Pettersson och försökte att så gott det gick stärka hans självkänsla gentemot de andra. Men jag kan inte påstå att jag lyckades på den punkten. Däremot behandlade han mig med ytterlig nonchalans och tyranniserade mig så till den grad, att jag nästan inte kunde värja mig. Men sina talgoxkamrater vågade han sig aldrig på.

Det var särskilt en av dem som imponerade genom sitt utseende och sina åthävor. Hon — det måste ha varit en hon — hade ett svällande pösigt bröst-dun, och jag kallade henne Mae West. Det var på den tiden; nu hade hon väl fått heta Marilyn Monroe. Trots att hon måste ha lagt sig till med fler nötter än någon av kamraterna, var hon makalöst missunnsam. Hon ville ha allt för sig själv och körde utan förskoning bort alla rivaler om godbitarna. Ehuru jag förstod, att hon var en dålig karaktär och en utpräglad egocentrika och mycket impopulär bland de andra, kunde jag inte låta bli att fästa mig vid henne, ty hon var mycket vacker med klara, rena färger och en fulländad fjäder-skud. Hon var en junonisk typ bland talgoxar, och hon förde sig med den självmedvetna skönhetsens självklara överlägsenhet.

Av de övriga är det egentligen bara en som jag minns, därför att han hade skadat högra vingen på något sätt och flög illa. Jag kallade honom Mesius Scaevola, förkortat Mesius, och funderade ibland över vilket heroiskt dåd, som gjort honom till invalid, kanske var det en självupppoffrande insats *pro aris et focis*, för hem och härd, mot doktorinnans hemska, svarta katt Zuleika.

Men han hälsade inte på så många gånger, och redan efter någon vecka var han borta. Vad resten av talgoxarna beträffar, har jag glömt både namn och personligheter.

De vande sig fort nog vid att ta nötter ur händerna på mig, och så småningom, när de blivit orädda, började jag retas med dem. Jag knep fast en nöt mellan fingrarna och höll den, så att de inte kunde dra i väg med den. Särskilt Pettersson blev ursinnig, när han märkte, att nöten inte gick att få lös. Han hackade mig allt vad han orkade i fingrarna — antagligen för att få mig att släppa nöten. Men jag var obeveklig. Då satte han igång med att äta upp den på stället. Med sin snabba, skarpa näbb urholkade han den raskt, så att den till sist såg ut som en lövtunn kalebass, en öppnad kokosnöt i miniatyr med fina ränder efter den flitiga näbben på insidan.

Ofta höll jag en nöt i var hand, men det var nästan omöjligt att få två talgoxar att fredligt äta av var sin nöt. Höll jag inte händerna nog långt isär — och det blev tröttsamt i längden — så körde ofelbart den aggressivare bort den klenmodigare. Särskilt Mae West var omöjlig. Det var nästan hopplöst för någon av de andra att i lugn och ro få urholka en nöt, om hon fanns i närheten. Därför brukade jag ofta släppa den nöt hon höll på med, för då flög hon ut genom fönstret med den och gav de andra litet andrum. Naturligtvis var detta förödande ur karaktärsfostrande synpunkt, och mitt magistersamvete värkte, men vad skulle jag göra?

Jag skojade med mina talgoxar på många olika sätt. Bland annat höll jag nötterna så långt inne i den knutna handen, att de visserligen kunde se dem men inte komma åt dem. Deras vrede vart fruktansvärd. De hackade mig i fingrarna och for hit och dit alldeles upphetsade, och jag förstod, att jag inte

borde driva det dumma skämtet alltför långt för att inte förlora deras förtroende.

Samma var förhållandet, när jag placerade nötter inne i min morgon-rocksärm, så långt in att hela fågeln måste in i ärmen för att komma åt nöten. Särskilt Pettersson var inte alls rädd för att ge sig in. Men när jag en gång på skämt — ett dumt skämt, det medges — stängde till utgången med andra handen, fick han ett sådant raseriutbrott och hackade mig så hårt och länge i fingrarna, att jag i fortsättning- en avstod från dylika gemena tilltag. Något som jag aldrig gjorde mig skyldig till var att på allvar försöka fånga eller hålla fast någon fågel, vilket hade varit mycket lätt att göra.

En gång placerade jag några nötter i lådan på mitt nattduksbord, så att talgoxarna kunde se dem men inte komma åt dem. Själv låtsades jag sova, där jag låg och kikade på besökarna. Också nu var upphetsningen stor. Till sist satte sig en av dem på mitt huvud och började hacka mig och rycka i håret. Jag vet inte, om han ansåg sig ha funnit något ätbart, eller om han bara ville väcka min uppmärksamhet. Jag gjorde dem i varje fall till viljes och öppnade lådan. Det var för resten inte så ovanligt att jag blev ganska eftertryckligt hackad av talgoxarna, och jag håller för sannolikast, att de ansåg, att jag till vissa stycken borde vara ätbar. I varje fall minns jag, att en av dem en gång slog sig ned på mina händer, som låg knäppta på sängfilten, och med näbben började bearbeta en vårta, som jag hade på vänstra handens ringfingerknoge. Antagligen såg den läcker ut för ett talgoxöga, och han — det var Pettersson — hackade tills vårtan började blöda, då jag körde bort honom.

(Forts. å sid. 33)

tokiga drömmar

TEATERDRÖMMAR har vi väl haft lite var. När jag var 14 år och sprang och sålde Emil Norlanders kupletthäften å en krona styck på gamla Kristallsalongen ute på Djurgården och beundrade härligt roliga Stina Berg och den glade underbara revyskådespelaren Kirre Lindholm, som faktiskt var crazyhumorist långt före den nuvarande generationen s. k. crazy-artister, då drömde väl också jag teaterdrömmar och försökte imitera den store Kirre. (Förresten försökte jag även prångla ut ett program till Prins Wilhelm en kväll, men det misslyckades, han kunde bestämt numren sedan han någon gång besökt Kristallsalongen tidigare.) Det hade ju varit drömligt att få komma hem till mamma och tala om att jag sålt ett program till självaste prins Wilhelm och förmodligen blivit Kungl. Hovleverantör på kuppen. Men, det var inte om sådana högfärdsdrömmar jag skulle berätta, men väl andra tokiga drömmar.

När man har spelat både film och teater så blandar man tydligen ihop begreppen ibland i drömmen. Det har hänt mig flerfaldiga gånger att jag drömt att jag haft en stor roll på någon teater, Dramaten till exempel, varför inte hugga till på en gång, när det i alla fall bara är en dröm, och så har jag kommit in på scenen sett publikmassorna, öppnat munnen för att tala och plötsligt kommit underfund med att jag inte kunde ett ord av rollen. Ni kan förstå att det är underbart roligt — usch! — Man bara står där och glör. Så slår det en att man tagit miste och trott att det var som vid

Återgivna i eftertankens

klara neonljus

av

ELOF AHRLE

filmen, där man oftast läser på replikerna strax före tagningen av scenen, och sedan lika kvickt glömmet dem.

Ja, där står man och sufflören viskar, — kamraterna viskar, och publiken börjar bli orolig, men, man bara står där som en förbaskad idiot. Något hemskare finns inte, det försäkrar jag. Det är den verkliga mardrömmen. Och den drömmen återkommer rätt som det är. Då är man innerligt tacksam när man vaknar upp och finner sig hemma i sängen.

En annan gång drömde jag att jag skulle sjunga i en revy på Folkets Hus teater. Musiken spelar upp, jag springer in och fram till rampen öppnar munnen och kan inte frambringa en enda liten gnuttan ton. Kapellmästaren tar om förspelen i tron att jag kommit av mig på texten, jag försöker igen med samma härliga resultat. — Hemskt — ruskigt. Men man kan råka ut för mardrömmar även i vaket tillstånd.

En gång på Folkets Hus teater hade vi en matiné för arbetslösa, och den var kl. 2 mitt på dagen. Det var en pjäs där jag gjorde *en gammal gubbe på sisådär*

60 år — om det nu är någon ålder att tala om. I alla fall hade jag peruk för att illudera åldern, jag var själv 33 år. När klockan var 8 minuter i 2 satt jag i min bil och hade full last med mamma syster och två bröder och vi skulle åka till söder för att hälsa på en bekant som hade namnsdag. Vi åker Flemminggatan fram, åker förbi sjukhuset som ligger på vänster sida från S:t Eriksgatan räknat, jag råkar få syn på klockan som sitter utanför sjukhuset, den visar åtta minuter i 2. — Snart två, för det genom min arma skalle — omisstänksamt åkte jag vidare, men klocktiden surrade fortfarande i huvudet — snart två — jag undrade i mitt stilla sinne varför jag så tydligt tänkte på vad klockan var när jag i alla fall var ledig att göra vad jag ville... Pang!! Ledig? För det genom hjärnvindlarna — LEDIG??? — Oj, i helsicke var jag ledig... som en blixtnorm huvudet — jag har ju matiné. Gräsligt övermåttan gräsligt.

Jag ställde mig på gaspedalen och bilen flög fram, men inte så fort som jag

MINA TALGOXAR

(Forts. fr. sid. 31)

Jag drog också en björntråd genom en nöt och fäste tråden i ändan på en blyertspenna, som jag klämde fast i nattduksbordet. Den nöten beredde talgoxarna stora bekymmer. Till slut kom en av dem på att sittande på blyertspennan börja hala upp nöten med näbben och trampa på den upphalade tråden. Men så fort nöten kom nog frestande nära, glömde han all försiktighet, försökte hugga den med näbben och tappade var gång den tråd han halat upp. Ansträngningarna kröntes därför aldrig med framgång.

Till sist blev talgoxarna så hemvana inne hos mig, att jag måste börja inskränka litet på umgänget. Att de gjorde mitt vattenglas till toalett spelade mindre roll, liksom de visitkort de lämnade här och där på filten eller sängöverdraget och som jag tog bort, så gott det gick. Förargligare var det, när en av dem slog en medicinmugg med liquor tonicus, en klibbig och smetig aptitmedicin, ner i mina tofflor. Sådant gick dock att överse med, eftersom det säkert inte skedde i ond avsikt. Men de beslöt sig också för att dela mina måltider och hackade i sig så mycket de hann av den lilla ransonerade smörblandningsklicken, när jag fick in matbrickan. De sat-

te sig på smörgåsen och knöck så mycket de kom åt av osten och betedde sig överhuvud taget som lössläppta gäster på en restaurang med allmänt smörgåsbord. Dessutom störde de mig under "tysta turen" mellan klockan 1 och 1/2-3, när jag helst ville sova. Till slut blev jag tvungen att stänga till perfektfönstret vissa timmar för att få vara i fred. Men så fort fönstret öppnades, tog de sig in igen.

*

Jag hade rätt svårt att övertyga mina kamrater, biträdena och syster om vilket livligt sällskapsliv, som utvecklades inne på isoleringen. Flera gånger var de klenrogna inne långa stunder för att få se mina vänner på nära håll, men det lyckades aldrig. Talgoxarna kunde göra en liten flygtur in i rummet, men så snart de såg, att det fanns någon annan än jag där, så försvann de ögonblickligen. Jag märkte också, att de just inte vågade sig in, om jag själv satt uppe i fåtöljen i rummet i stället för att ligga i sängen. I den betraktades jag tydligen som en helt ofarlig varelse, ett slags välbekant, levande nötgruva. Men på benen eller i en stol hade jag övergått till något skrämmande och opålitligt, som det var bäst att vara på sin vakt emot. Jag lyckades dock övertyga de misstrognas bland kamraterna och persona-

len om talgoxarnas besök genom att likt en sentida Gulliver från lilliputtarnas land visa upp några av talgoxarna till genomskinlighet urholkade hasselnötter, där de fina märkena efter näbbarna kom också de motspänstigaste att ge med sig, sedan de förgäves på egen hand sökt efterlikna de små mästarernas arbete.

Tyvärr fick vår vänskap ett brått slut en dag fram i februari. För mig var anledningen glädjande nog. Min feber hade gått ned, min sänka likaså, och röntgenplåtarna visade en tydlig förbättring. En dag kom överläkaren in och sa, att det var dags för mig att åka in på en sal för att lämna rum för en som bättre än jag behövde isoleringen.

*

Jag knäckte en jättehög med nötter och placerade den på skrivbordet, när jag for. Jag berättade också om mina vänner talgoxarna för min efterträdare och donerade återstoden av nötförrådet till honom. Men vare sig han nu inte var road av besöken eller var för klen för att uppmuntra dem eller det var den gryende våren som kom emellan för talgoxarnas del, så upphörde deras visiter inne på isoleringen för den vintern. Själv saknade jag dem mycket, särskilt Pettersson och Mae West.

önskade — tyckte den gick som en lus på en limstång. Vid Vasagatan visade ljuset — grönt — tur som en tokig, tänkte jag och rundade hörnet upp mot Barnhusgatan slängde in vagnen mot trottoaren rusade ur bilen och upp för alla tusen trapporna, teatern ligger som bekant högt upp. Rusade upp på scenen — lyssnade en sekund på det som försiggick där, slog upp rockkragen, drog ner hatten över mitt ganska unga ansikte och störtade in — precis på replik. Som motspelare hade jag min direktör, Ragnar Klange, och jag förvånar mig än i dag att han inte fick ett kolemal anfall vid min åsyn — men, gamle han lugnt vidare — lugnet före stor-scenen tänkte jag — och vi genomförde scenen precis som vanligt även om jag troligen lät lite andtäppt av springet i de tusen trapporna.

Gissa om det var en mardröm värre än någon i drömmen. Och gissa vad min vän och direktör sa när föreställningen var slut? Det var ord och inga visor det. Och den käre Ragnar är ju känd för att kunna tala högt, han behöver ingen telefon för att t. ex. tala med Danmark inte. Nåja till slut insåg han att jag ju egentligen var ganska hårt straffad bara genom den pers jag fått genomlida genom min fatala glömska. Men en som aldrig kom för sent sedan — det var undertecknad det. — Men vad mina kära syskon och min mamma tänkte när jag helt fräckt störtade ifrån dem mitt utanför Folkets Hus det har jag faktiskt glömt. Troligen gissade de på solsting. Fast det var mitt i vintern. Detta om tokiga drömmar.

Hälsningar Eder

Elof Ahrle.

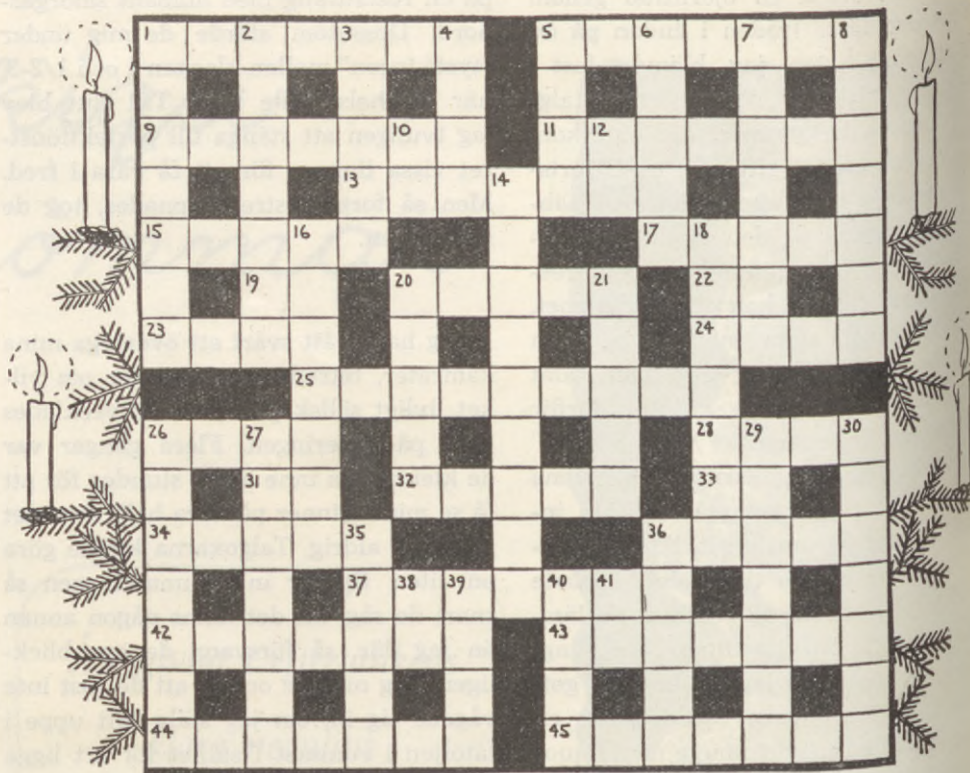
(Forts. fr. sid. 13)

som han kallades. En titel han bar med den äran. Han hade spetsiga mörka mustascher, medaljer på bröstet och röda silkestrikåer, som smetade kring hans smala ben. Och som han kunde viltigera på hästryggen! Ja, det var en syn att minnas! Ibland låg han på en liten bit av länden. Ibland stod han alldeles på sidan och sekunden efter satt han nästan på den vilt frustande vita hästens huvud. Längre fram i tiden fick jag veta att han också var en fruntimmerskarl av rang. De hetaste beundrarinnorna belönade han med en lock från sitt svarta hår. Lyckligtvis visste inte damerna att han bar *peruk* och hade ansenliga förråd löshår i sin klädloge. Mindre framgångsrik var Schreiber som ledare av sin cirkus. Ekonomin ville inte alltid gå ihop. Vid en sejour i Kalmar ansattes han så hårt av fordringsägare att han tvingades gå i konkurs.

Det blev exekutiv auktion, men en *rolig* sådan. En kalmarbo trodde sig göra en fin affär genom att ropa in en av cirkusstallets beprövade hästar. Och gjorde så också. Hästen spändes för en kärra och det bar iväg ut på gatorna. Det blev en lustig färd. När märren hörde piskan klatscha, gjorde hon av gammal vana diverse konster hon inövad i manegen. Det blev danssteg, knäfall och varjehanda piruetter till heder för dresören, herr Jean Baptist. Nå, så gick det gata upp och gata ned. Kalmarbon försökte förgäves lägga sig i den inövda dressyren, men det gick inte. När ekipaget kom till den öppna torgplatsen fick märren det riktiga cirkushumöret. Här ökade hon farten, sprang runt, ideligen runt, som hon för vana hade i manegen. Med hejarop och applåder från de alltmest tillströmmande stadsborna stimulerades märren att göra sitt yttersta. Till slut hejdades hon i sin ystra karusellfart av en tillskyndande polis och den halft medvetlösa kalmarbon räddades åt livet. Hästköpet gick tillbaka och Schreiber fick behålla sin trogna märr. Vem vågade spekulera på en sådan häst? I fortsättningen?

Jean Baptist Schreiber avled någon gång på 1890-talet. Relativt ung. Han begrovs på den judiska kyrkogården utanför Norrtull i Stockholm. En liten gravsten med hans namn och titeln "artist" minner nu om att här vilar "Konstberidarnas konung — Jean Baptist Schreiber". En dotter till Baptist är den vitttomtalade cirkusdirektisen Baptista Schreiber.

JULKORSORD 1954

VÅGRÄTT:

1. Stabil julgransbärare. (7)
5. Ljusbringare och mörksens furste. (7)
9. Ger julbröd. (7)
11. Blir julbröd. (7)
13. Hör till godsakerna vid ett julkalas på landet. (7)
15. Blir den närsyntes pängsné, när han tittar i doppgrytan. (5)
17. Behagligt att tillfredsställa med juldrickat. (5)
19. Högtidligt löfte. (2)
20. Sätter stundom spår varthän vi går. (5)
22. Kattdjur som på Skansen finns i bur. (2)
23. Spiritus. (4)
24. Måste man ju ha till gröten. (4)
25. Han verka skall i Skriftens anda från Ystad upp till Haparanda. (9)
26. "Gamle kamrern" har ingen på julafton. (4)
28. På kung Davids samvete. (4)
31. Kort sagt knockout. (2)
32. Talas det om i samband med Kristi födelse. (5)
33. Göra vi så gärna till jul. (2)
34. Ett stycke svensk jord med alvar. (5)
36. Ses mången överlastad av på själva julafton. (5)
37. Är expeditens gärning under julrusningen. (7)
42. Må väl den kallas, som tar för mycket betalt. (7)
43. DOPP I GRUTA — DYRT OP I GAP. (7)
44. Torde mången få efter julens ätorgier. (7)
45. Kulminerar under julveckan. (7)

LODRÄTT:

1. Hej tomtegubbar, slå i glasen... (7)
2. Måste man vara en smul när man ska ge nåt i jul, det bjuder vid gröten ock seden innan man neddoppar skeden. (7)
3. Där säterjantan håller till. (5)

4. Valsen går i 3/4. (4)
5. Ge löfte. (4)
6. Läppmedel. (5)
7. Att bära julgranar är en... (7)
8. November må vara det, men inte midvintern! (7)
10. Lik. (2)
12. Mitt i stöket. (2)
14. På förbrytare och verkar julhandeln i sista minuten. (9)
16. Är ljusen i Svenska Akademien. (7)
18. Här serveras både ljust och mörkt. (7)
20. Fall i vetenskaplig terminologi. (5)
21. När ljusen tändas. (5)
26. Denna mat så vit och söt ratas bara av ett nöt. (7)
27. Extra i servisen för oskalade potatisen. (7)
29. En del av Sörmland. (7)
30. Diana. (7)
35. Får man inte säga till sin svärmor, allra minst på julafton! (5)
36. "Stilla natt, heliga natt". (5)
38. Ytmått. (2)
39. Otidiga människor är det. (4)
40. En doft av jul. (4)
41. Irland kallas också den gröna —. (2)

LÖSNINGAR

till julkorsordet skall vara Status' redaktion, Kocksgatan 15, Stockholm, tillhanda senast den 10 januari 1955. För att komma med i prövningsbedömningen måste kuvert med lösning vara märkt "Julkorsord 1954". Kuvert får endast innehålla en lösning. Glöm ej att tydligt ange giva namn och adress!

Fyra priser utdelas: 1:a pris 25:— kr., 2:a pris 15:— kr., 3:e pris 10:— kr., 4:e pris 5:— kr.

Lösning och pristagarnas namn meddelas i Status' februarinumner 1955.

Axlings Bok- & Tidskriftstryckeri
Södertälje 1954

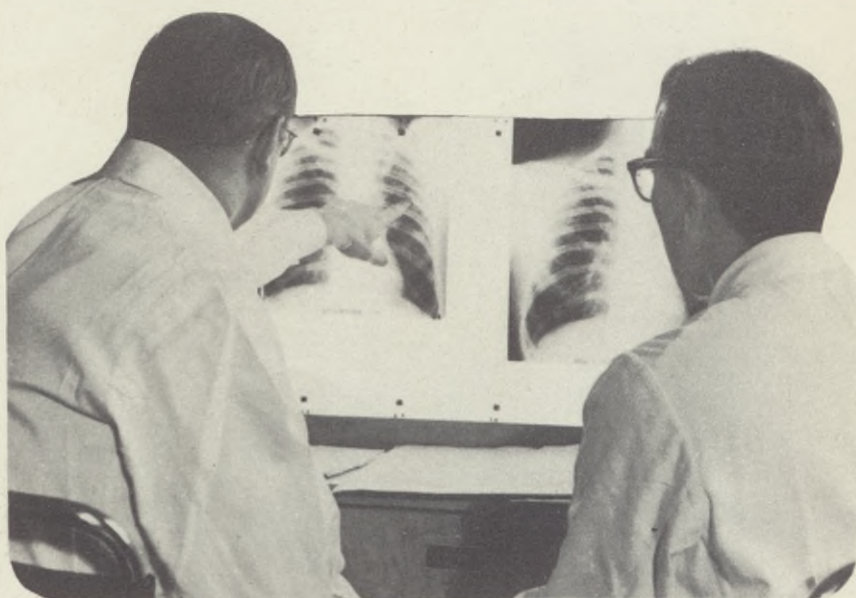

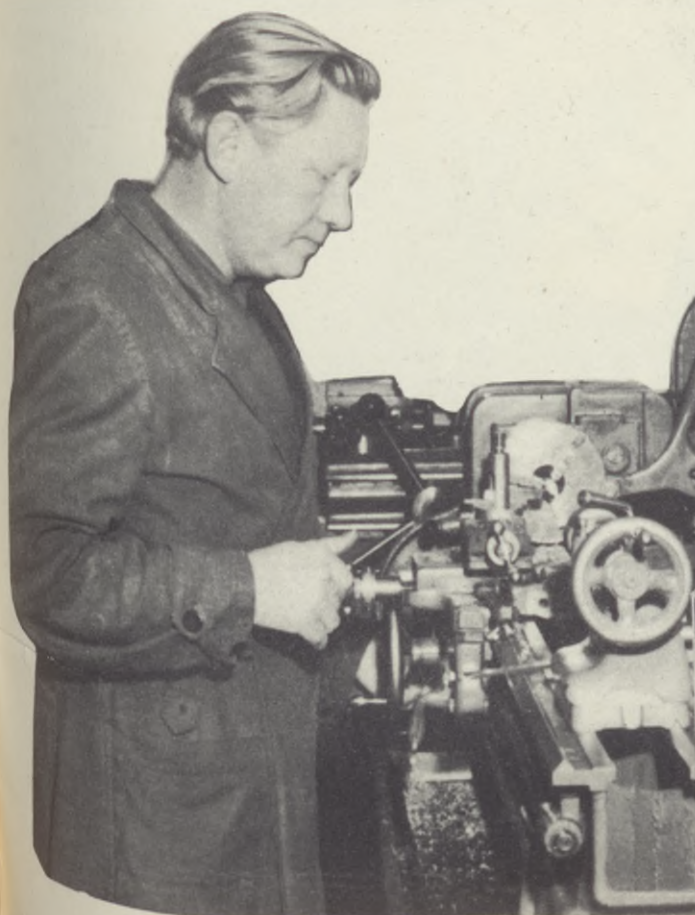
olika arbetsvårdande åtgärder leda patienten till en lämplig sysselsättning. Förutsättningarna för en effektiv och rationell eftervård är bättre nu än förr. Våra läkare kan nu med glädje konstatera att medan vid sekelskiftet cirka 14.000 människor dog årligen i tuberkulos så hade siffran år 1952 sjunkit till 1.295. Men insjukningsfrekvensen visar inte samma nedgång — det finns fortfarande cirka 77.000 inregistrerade tuberkulosfall hos våra dispensärer. Man kan alltså kort uttryckt säga att vi genom medicinska framsteg och tidigare tuberkulosupp- spårande fått "friskare" patienter än någonsin på våra sanatorier och att det följaktligen måste vara lönsamt att få dem tillbaka till arbetslivet så snart som möjligt. Arbetsvården och socialvården måste alltså få större resurser för att kunna taga sig an de uppgifter, som här bara i korthet berörts. Den sista bilden, som visar en sanatorievårdad i arbete samt arbetsträningsverkstaden, en anläggning där en patient kan få träna upp sin arbetsförmåga under betryggande medicinsk kontroll, behöver kanske inga ytterligare kommentarer. Vår svällande

man inte glömma bort de fördomar, som de sanatorievårdade ofta ha att kämpa mot. Skräcken för tuberkulosen är fortfarande en bister realitet — även om en undersökning de sista åren visar en tydlig ljusning — och den försvårar många gånger återanpassningen till det normala livet utanför sanatoriet.

En modern sanatorievård bör ta fasta på att söka reda upp svårigheterna redan vid sjuksängen. Genom sysselsättnings- terapi söker man hålla den positiva livsviljan levande hos patienterna. På sista tiden ha vi också fått kuratorer som söker hjälpa patienterna med de sociala bekymren, ekonomiska problem, familjeförhållanden och många andra saker som sjukdomssituationen innebär. I samverkan med arbetsvårdstjänstemännen vid arbetsförmedlingskontoren söker man sedan successivt och med hänsyn till den medicinska situationen genom

budget för sociala utgifter kan nedbringas om vi får så många som möjligt i arbete. En rationellt ordnad eftervård eliminerar risken för återfall i sjukdomen, ger oss produktiva arbetstimmar, minskade sjukvårds- och socialvårdsutgifter och ett friskare samhälle.

Jdäs

Pris 2:50